

Nr 195.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 1 april 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 1 april 1949.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina inkomster av sockertillverkningen. Sockerindustrien i landet har tidigare varit represente-

rad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. År 1936 uppgick Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1948 års riksdag (prop. nr 262; r. skr. nr 321) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1949.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 26 juni 1948 (nr 373) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1948, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1949. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införsel förbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget har återgivits i Kungl. Maj:ts brev till generaltullstyrelsen den 26 juni 1948 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande, vilket brev intagits i SFS nr 374. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda författning. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i nyssnämnda brev tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1948 till och med den 31 juli 1949 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1948.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1948 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrien tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbeter och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Beträffande de grunder, efter vilka bet-

priset bestämt under åren 1932—1947, torde få hänvisas till propositionen nr 262/1948. För odlingen under år 1948 har grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt satts till 5 kronor 30 öre, varjämte odlarna inom vissa områden erhållit ett arealtillägg.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. från och med kampanjåret 1936/37 torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Extra tillägg	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·58	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·52	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·00	30·80	—	480·80
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·12	—	479·12
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·51	465·00	43·88	—	¹ 508·88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17·50	465·00	43·72	—	¹ 508·72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17·80	500·00	56·25	—	¹ 556·25
1948/49	47 544	1 808 162	380	17·47	530·00	48·69	—	¹ 578·69

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 162	262 650
1942/43	263 983	237 237
1943/44	290 907	239 641
1944/45	278 668	273 575
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	242 706	219 084
1948/49	291 592 (beräknat)	248 155 (beräknat)

¹ Därför har till betodlarna som åren 1945—1948 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8·33 öre per deciton för år 1945, 7·96 öre per deciton för år 1946, 8·85 öre per deciton för år 1947 och 7·43 öre per deciton för år 1948.

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	} 31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936 30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{2}$ 1938	
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg
	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under vissa av krigs- och efterkrigsåren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under senare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
$\frac{28}{1}$ 1937— $\frac{21}{4}$ 1939	32	38	39
$\frac{22}{4}$ 1939— $\frac{3}{6}$ 1939	33	39	40
$\frac{4}{5}$ 1939— $\frac{23}{7}$ 1939	34	40	41
$\frac{24}{7}$ 1939— $\frac{30}{7}$ 1939	33	39	40
$\frac{31}{7}$ 1939— $\frac{6}{12}$ 1939	32	38	39
$\frac{7}{12}$ 1939— $\frac{31}{3}$ 1940	34	40	41
$\frac{1}{4}$ 1940— $\frac{28}{2}$ 1941	38	44	45
$\frac{1}{3}$ 1941— $\frac{4}{11}$ 1941	41	47	48
$\frac{5}{11}$ 1941— $\frac{12}{7}$ 1942	45	51	52
$\frac{13}{7}$ 1942— $\frac{1}{1}$ 1947	49	55	56
$\frac{2}{1}$ 1947— $\frac{6}{5}$ 1947	60	66	—
$\frac{7}{5}$ 1947— $\frac{17}{5}$ 1948	63	69	—
$\frac{18}{5}$ 1948—	65.25	71.25	—

Sockerbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med den 1 augusti ena året till och med den 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter.

1937/38	271 812 ton
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 423 »
1944/45	276 275 »
1945/46	245 977 »
1946/47	246 391 »
1947/48	237 319 »

Den höga siffran för året 1938/39 är till stor del förorsakad av vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen fortforo in på året 1940, till dess ransonerings infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransonerings. Vid ransonerings har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250 000 ton per år. Den låga försäljnings-siffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rådande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabrikerna, ett förhållande som utjämnades genom ökade expeditioner det följande året.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöi statens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbolagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att utöva upplysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten.

I skrivelse den 20 mars 1949 har *statens sockernämnd* lämnat en redogörelse för sin verksamhet under det senaste året.

Skrivelsen innehåller till en början en redogörelse för granskningen av sockerbolagets verksamhet. Härutinnan anföres följande.

Socketbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och dess biprodukter samt statens förhållande därtill, har alltsedan den nuvarande sockernämndens tillkomst, alltså för åren 1939/40—1948/49, reglerats genom av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, innebärande bland annat, att staten för de båda första kontraktsåren hell och för de därefter följande åren i nedan angiven begränsad utsträckning svarat för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinstbelopp (kapitalränta), mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare angivna bestämmelser. Frånsett de två första åren har avtalens giltighet begränsats till ett år, men hava avtalen efter förhandlingar årligen förnyats, varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontraktårets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna ändrades sålunda i 1941 års kontrakt bland annat därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter utbröts ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp — 4,45 öre — per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en höjning av den på angivet sätt låsta kostnadsposten från 4,45 till 5,22 öre, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flertalet av bolagets övriga kostnader för sockrets tillverkning och försäljning ävensom förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader, såsom betkostnader, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,22 till 17,22 öre per tillverkat kilogram råsocker, siffran baserad dels på en råsockertillverkning av 272 000 ton eller samma som tidigare år, dels på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. Från och med 1943 års kontrakt är bolaget sålunda hänvisat till att inom den låsta posten finna förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital, vilket givetvis för bolaget innebär utsikter till såväl vinster som förluster, växlande allt efter skördeutfallet och bolagets möjligheter att sänka de inom den låsta posten liggande kostnaderna. I 1944 års kontrakt bibehölls den låsta posten oförändrad och även i övriga avseenden gällde i stort sett samma bestämmelser som föregående år, med den avvikelserna likväl, att staten garanterade bolaget att till visst pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstege ett till 2 500 ton beräknat normallager, varjämte vissa uttalanden gjordes rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänförde sig till mindre betydande förnödenheter. 1945 års kontrakt innefattade i huvudsak samma bestämmelser som det närmast föregående, dock med avvikelser i två avseenden. Sålunda höjdes den låsta posten från 17,22 till 17,33 öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i denna post för enkelhetens skull inräknades ett belopp av cirka 300 000 kronor (= cirka 0,11 öre per kilogram råsocker), vilket belopp genom Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut garanterats bolaget för täckande av dettas merkostnader till följd av den då träffade avtalsuppgörelsen i lönekonflikten. Härjämte intogs på hemställan av bolaget en ny bestämmelse i kontraktet, enligt vilken bolaget på i kon-

traktet närmare angivna villkor medgavs rätt att nedskriiva ersättnings- och surrogatvaror för bränsle och emballage till en prisnivå, som motsvarade bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. I 1946 års kontrakt lämnades oförändrade bestämmelserna i föregående års kontrakt med undantag för den låsta posten, vilken sänktes från 17,³³ till 17,¹⁵ öre per kilogram tillverkat råsocker. I 1947 års kontrakt gällde fortfarande samma bestämmelser som i 1946 års kontrakt med den avvikelser enbart, att den låsta posten på grund av den betydande ökningen av kostnaderna, särskilt lönerna, höjdes från 17,¹⁵ till 18,⁴³ öre per kilogram tillverkat råsocker, beloppet 18,⁴³ öre hänförande sig till s. k. skärpt krisraffinad. Vad slutligen angår innevarande verksamhetsår, alltså 1948 års kontrakt, skiljer sig detta i följande avseenden från tidigare års kontrakt. Dels har under den låsta posten innefattats jämväl betrakter och vägstationer och dels har den låsta posten gjorts rörlig i förhållande till den tillverkade råsockerkvantiteten. Vid beräkningen av denna — multipeln — skall den under räkenskapsåret tillverkade råsockerkvantiteten avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 260 miljoner kilogram, skall ifrågavarande belopp utgöra 22,²⁰ öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skall av nyssnämnda belopp hälften bliva bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade råsockerkvantiteten, därvid sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknats utgöra 57 716 000 kronor, skola minskas respektive ökas med 66 300 kronor för varje miljon kilogram, som den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 23,²¹ öre och ej heller understiga 21,³⁹ öre per kilogram råsocker. Den underliggande kalkylen har sålunda baserats på en råsockerkvantitet av 260 000 ton mot 285 000 ton tidigare år, för vilken förstnämnda kvantitet den låsta posten utgör 22,²⁰ öre, medan multipeln i övrigt gjorts rörlig i förhållande till storleken av den tillverkade råsockerkvantiteten, vilket innebär, att med avtalet förenade risker och chanser i jämförelse med vad tidigare varit fallet begränsats till hälften. Den låsta kostnadspostens belopp hänför sig alltså till skärpt krisraffinad utom såvitt gäller tillverkningen av adantsocker, vilken tillverkning enligt särskilt Kungl. Maj:ts beslut får äga rum. Slutligen hava bestämmelser träffats rörande avveckling av rekonstruktionsfonderna för förnödenheter å låsta konti ävensom rörande reglering av eftersläpning respektive förelöpning i raffinerad råsockerkvantitet. Det nu gällande kontraktet utgår den 31 juli 1949, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående socker- och melasslager.

Beträffande den av bolaget på statens uppdrag bedrivna importverksamheten finnas i kontrakten alltsedan 1942 intagna vissa grundläggande bestämmelser, enligt vilka bland annat importverksamheten skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola därför icke ingå under statens garanti enligt kontrakten, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna, vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget. I det i anslutning härtill mellan Kungl. Maj:t och bolaget ingångna särskilda avtalet om sockerköp från utlandet stadgas bland annat, att importsockret skall användas för ändamål och enligt anvisning-

ar och bestämmelser om pris m. m., som må vara meddelade av Kungl. Maj:t eller den myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t därtill lämnar behörighet. Staten åtager sig å sin sida att svara för täckning av bolagets nödiga kostnader för uppdragets utförande, mot det att bolaget gent emot staten redovisar sina samtliga inkomster å samma rörelse.

Nämnden har jämlikt sin instruktion utövat en fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, i vad denna beröres av gällande kontrakt och avtal, och har vid fullgörande av denna uppgift ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden i likhet med vad fallet varit tidigare år och efter enahanda grunder, som omnämnts i tidigare verksamhetsberättelser, granskat bolagets verksamhet, tagit del av styrelsens protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande och ingående genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper. Resultaten av granskningsarbetet hava framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående, hela sockerrörelsen berörande analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen och dess biprodukter, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformationer samt genom inspektion av bruk och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sina åligganden jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapsammandrag för huvudkontor och bruk ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och deras förändringar i fråga om socker och dess biprodukter, vilket föranlett anmälan till Kungl. Maj:t rörande differensen mellan sockrets tillverkningskostnader och dess försäljningspris.

Rörande *granskningen av sockerbolagets verksamhet under tiden den 1 augusti 1947—den 31 juli 1948* har nämnden anført.

Beträffande de allmänna betingelserna för betodling och sockerproduktion under här förevarande verksamhetsår förete dessa gentemot närmast föregående år en mycket betydande försämring. Arealen var den lägsta hittills under statsregleringsperioden och minskade på grund av bristen på arbetskraft och senkommen uppgörelse rörande betodlingvillkoren från 54 664 till 48 203 hektar eller med cirka 12 procent, medan betskörden per hektar på grund av den sena våren och sommarens nederbördsbrist samtidigt nedgick till endast 30 976 kilogram eller med cirka 5 procent, skörden den lägsta sedan år 1931. För jordbrukets del motverkades likväl det låga arealutbytet av ett flertal gynnsamma faktorer. Smutsprocenten var sålunda osedvanligt låg, endast 7,52 procent, sockerhalten var jämförelsevis hög och ökade från 17,50 till 17,80 procent, varjämte priset under året ökade från 508,72 till 556,25 öre per 100 kilogram, vartill sedan kom det genom nedgången av betodlingen i ytterområdena under året minskade arealtillägget, 155 560 kronor, ävensom täckningskostnaderna, 1 900 000 kronor, varigenom totala betpriset ökade från 514,58 till 562,79 öre per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar har härigenom trots det onormalt låga arealutbytet ökat från 1 673 kronor till 1 745 kronor eller med 4,1 procent. För sockerbolaget inneburo däremot kampanjsiffrorna en mycket stark försämring gentemot tidigare år. Inköpta betmängden nedgick med cirka 16 procent, vilket föranledde ett temporärt nedläggande av driften

vid råsockerbruken i Hälsingborg, Kävlinge och Svedala, vilkas betmaterial måste fördelas på kringliggande bruk. Genom den minskade betmängden nedgick råsockertillverkningen från 289 742 till 242 817 ton eller med cirka 16 procent. Uttryckt i raffinad minskade tillverkningen, sedan hänsyn tagits till den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten, cirka 19 200 ton, från cirka 253 000 till cirka 208 000 ton eller med cirka 18 procent, vilken tillverkningskvantitet nödvändiggjorde sockerimport från utlandet samt föranledde en kraftig minskning i lagertillgångarna av svenskt socker. Anmärkas kan slutligen, att bolaget genom frånvaron av undervikt och den låga smutsprocenten sammanställda med låg betmängd och hög sockerhalt erhöll fördelar, vilka likväl motvägdes av de svårigheter, som i fabrikationshänseende förefanns under året för sockrets utvinnande ur betan, vilket tydligt framgår, om man sammanställer sockerhalten med sockertillverkningen i procent av inköpt betvikt. Sockerhalten ökade sålunda från 17,⁵⁰ till 17,⁸⁰ procent, medan råsockertillverkningen i procent av inköpt betvikt var i det närmaste oförändrad, den minskade från 16,²⁷ till 16,²⁶ procent. Den ökade sockerhalten kunde sålunda av vissa sällan förekommande orsaker icke utvinnas i form av råsocker utan framkom i form av ökad melassutvinning. Den eljest under åren vanligen förekommande undervikten förvandlades under det gångna året i övervikt, en fördel, som likväl enbart kom sockerrörelsen tillgodo.

Beträffande själva sockertillverkningen har årets hela råsockerproduktion, fränsett 4 600 ton, vilka tillhandahållits bryggerier och kunder, förarbetats till raffinad och sirap och för samma ändamål har av ingående råsockerlagret använts 17 772 ton. Då den i kontraktet låsta posten beräknats på en mot råsockerproduktionen svarande raffinadtillverkning, har bolagets för året redovisade driftsresultat därför i viss mån i försämrande riktning påverkats av den i förhållande till råsockerproduktionen ökade raffinadtillverkningen. Den under året låsta posten har liksom de senaste tre verksamhetsåren omfattat kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria förfogande stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntningen av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget har haft att självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget oavsett råsockerproduktionens storlek fått tillgodoräkna sig 18,⁴³ öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker, beloppet vad raffinadtillverkningen beträffar hänförande sig till s. k. skärpt krisraffinad. Nämnden har ingående granskat såväl de låsta som de garanterade kostnadernas utveckling och har nämndens granskningsarbete härvid fortgått efter enahanda linjer, som angivits i tidigare års berättelser. När så ansetts önskvärt eller erforderligt har nämnden härjämte föranstaltat om utredningar och undersökningar rörande olika sidor i bolagets ekonomiska och industriella verksamhet. Dylika undersökningar och utredningar hava verkställts rörande över- och undervikter vid bruken och den därav betingade råsockervolymen och dennas omräkning i förkrigstillverkning, rörande kostnaderna vid upptagande av adantsockertillverkningen, rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna för mindre betydande förnödenheter, rörande enhetspris å socker, rörande bolagets torv- och vedomkostnader och merkostnader för hantering av svenska kol, oljeomkostnader, rörande kostnaderna för raffinering av Cuba-råsocker, rörande kostnaderna för tillverkning och distribuering av siktad raffinad, rörande reglering av raffinadkostnaderna jämlikt kontraktets 4 § 1 mom. 5 st., rörande övergång från skärpt krisraffinering till kris- respektive fredsraffinering m. m. Genom utredningen rörande råsockervolymen har med

tillämpande av i tidigare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställande av över- och undervikter vid bruken och för de nuvarande kvaliteternas omräknande i råsocker i avtalets mening den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp, bolaget enligt kontraktets 5 § 1 mom. äger tillgodoräkna sig för täckandet av de låsta kostnaderna, fastställts utgöra 2 427 060 deciton mot i bokslutet angivna 2 428 169 deciton. Statsregleringen kommer därför att i innevarande års bokslut gottskrivas ett belopp av 20 438 kronor 87 öre.

Beträffande kostnaderna har sockernämnden ytterligare anfört, att nämnden ingående granskat inköps-, förbruknings- och lagervärden ävensom kostnaderna för de viktigare förnödenheterna, särskilt i vad avsåge de statsgaranterade kostnaderna såsom för bränsle och emballage. Härvid har nämnden framhållit följande.

Bränslekostnaderna per deciton råsocker och raffinad ökade 1947/48 gent emot närmast föregående år vid råsockerbruken med cirka 3 och vid raffinaderierna med cirka 11 procent, huvudsakligen beroende på att förbrukningspriset å stenkolen trots förbättrad kvalitet ökat med cirka 30 procent på grund av höjda inköpspriser och en viss eftersläpning i närmast föregående års rekonstruktionspris. Den ökade bränslekostnad, som härigenom uppkommit, har likväl delvis utjämnats av föreliggande utgiftsminskningar, beroende dels på nästan helt bortfallen användning av ersättningsbränslen och därmed bortfallna merkostnader för hantering av dylika bränslen, dels på en betydande utökning av oljeeldningen. Samtliga raffinaderier samt fem råsockerbruk hava sålunda 1947/48 drivits medelst oljeeldning men flertalet hava innevarande verksamhetsår åter på grund av svårigheterna med oljeanskaffningen måst demontera sina anläggningar och återgå till koleldning. Den den 1 augusti 1945 införda arbets- och bränslebesparande s. k. skärpta krisraffineringen har fortsatt jämväl det senast gångna året, dock med den avvikelser, att sockernämnden med Kungl. Maj:ts medgivande i april 1948 träffat överenskommelse med sockerbolaget om återupptagande av adant-bitsockertillverkningen i enlighet med vissa av Kungl. Maj:t angivna grunder. Någon större dylik tillverkning hade likväl under det senast gångna året icke hunnit igångsättas.

Av övriga statsgaranterade kostnader, räknade per 100 kilogram raffinad, förete emballagekostnaderna trots den genom E-sockrets bortfallande alltjämt minskande paketförsäljningen betydande uppgång, beroende på de starkt stegrade kostnaderna för sockerlådor, förorsakade av högre lådpris och ökad tillverkning av bitsocker i lådor. Sjöfrakterna för råsocker och raffinad hava för året väsentligt ökat, beroende beträffande de förstnämnda på i viss mån ökad transport utöver förarbetad kvantitet men huvudsakligen på under året ökade fraktsatser, beträffande de senare åter på förutom stegrade sjöfrakter minskad kvantitet samt på genom ökad omslutning väsentligt ökade kostnader vid nederlagen. I den mån transporterna ägt rum med egna eller dotterföretags båtar, hava de debiterade fraktsatserna konstaterats icke överstiga de i marknaden gällande.

Vidare har nämnden rörande verksamhetsåret 1947/48 anfört följande.

Bolagets investeringsverksamhet i fråga om sockerrörelsen har senaste året ökat från 8 044 000 till 9 398 000 kronor, ökningen huvudsakligen föranledd av utbyggnaden och rationaliseringen av råsockerbruket i Köpingsbro samt av betydande anläggningar för kampanjhem, personalutrymmen och lagerbyggnader. De av bolagets styrelse beviljade anslagen för investe-

ringsändamål äro emellertid icke oväsentligt större men hava ej i full utsträckning kunnat tagas i bruk, enär rådande svårigheter i fråga om arbetskraft och material, långa leveranstider och svårigheter för erhållande av byggnadstillstånd härför lagt hinder i vägen.

Bolagets likviditetsställning har under det senast gångna året ytterligare förbättrats. De främmande skulderna hava visserligen ökat med cirka 7 400 000 kronor, under det samtidigt de lätt realiserbara tillgångarna endast ökat med cirka 3 200 000 kronor. Lagertillgångarna hava emellertid samtidigt ökat med cirka 6 400 000 kronor. Likvida medel hava sålunda sammanlagt ökat med cirka 9 600 000 kronor, vadan försämringen endast innebär en omvandling av bank- och liknande rörelsemedel i under nuvarande förhållanden och under förutsättning av fortsatt drift mindre lätt realiserbara varutillgångar. I detta hänseende föreligger visserligen en likviditetsförsämring men har denna helt föränletts av bolagets finansiering av den av bolaget för statens räkning bedrivna sockerimporten. Sammanställer man därför samtliga främmande skulder, däri inräknade även risk- och pensionsfonderna, med rörelsemedel av första och andra ordningen, föreligger en likviditetsförbättring även för det senaste året med cirka 2 200 000 kronor. En följd av den årligen fortgående förbättringen i likviditetsställningen har blivit, att den bolaget tillförsäkrade krediten i riksbanken fortfarande endast tillfällighetsvis behövt tagas i anspråk. Den under det gångna året företagna importen av socker från Cuba och England och den alljämt pågående importen från Danmark har emellertid innevarande år föränlett vidgade kreditanspråk på riksbanken. Räntekostnaderna komma härigenom ävensom genom den innevarande år företagna skärpningen av diskonteringsvillkoren allt icke oväsentligt öka.

Beträffande uträkandet av rekonstruktionsfonderna å låsta konti kan nämnas, att i fråga om alla förnödenheter å icke låsta konti rekonstruktionen ägt rum efter samma grunder som tidigare år och till gällande dagsvärden fransett visst emballage, vilket ej längre finner användning vid råsockertillverkningen. Beträffande åter förnödenheter å låsta konti gäller för det senast gångna året punkt 5 i allmänna uttalanden till 1948 års kontrakt, enligt vilken avveckling skall ske av de i det för nämnda år gällande kontraktet angivna bestämmelserna om rekonstruktionsfonder för sådana förnödenheter, som omfattas av i 4 § 1 mom. 1 st. omförmälda kostnadsposter, vilken överenskommelse förutsattes skola ske genom överenskommelse mellan staten, företrädd av sockernämnden, och sockerbolaget. Dylik överenskommelse har ännu icke träffats men har bolaget med ledning av en av bolaget verkställd utredning rörande rekonstruktionsfonderna å låsta konti debiterat statsregleringen 123 118 kronor, utgörande skillnaden mellan de balanserade rekonstruktionsfonderna, för vilka statsregleringen burit kostnaderna, och det på basis av de i december 1947 gällande priserna uträknade erforderliga rekonstruktionsbeloppet. Nämnda belopp torde likväl ej kunna anses såsom definitivt, enär det ännu ej granskats och överenskommelse mellan nämnden och bolaget ännu ej träffats på sätt, kontraktet föreskriver.

Den av bolaget på Kungl. Maj:ts uppdrag omhändertagna sockerimporten har i fråga om importen från Danmark bedrivits efter enahanda linjer som tidigare år. Under den från januari 1946 varande importperioden har av bolaget från Danmark importerats sammanlagt 42 183,3 ton socker, därav 20 548,6 ton senast gångna verksamhetsår. Härav hava till industriella förbrukare inom landet försålts 27 707,8 ton, varav 1947/48 15 371,2 ton. Utgående lagret danskt socker redovisas per den 31 juli 1948 med 14 269,7 ton, vilket i bokslutet värdesatts till inköpspriset + havda inköpskostnader. Då

under de tidigare åren i perioden värdesättningen skett enligt principen: inköpspriset + havda kostnader med avdrag för den vid försäljningen uppkommande differensen mellan självkostnaden och det fastställda försäljningspriset, har i senaste bokslut framkommit ett överskott för hela perioden å 3 521 990 kronor 74 öre, vilket belopp jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1948 krediterats livsmedelskommissionens clearingkassa för kolonialvaror. Innan överskottet framkommit, har bolaget jämlikt särskilt Kungl. Maj:ts beslut för täckande av sina interna kostnader för distributionen av danskt socker tillgodoräknat sig 1 öre per kilogram på den svenska marknaden försålt socker. I enlighet härmed har bolaget i senaste bokslut påfört kontot »Danskt socker» ett belopp av 153 711 kronor 75 öre.

Förutom nu nämnda sockerimport från Danmark har import ägt rum under året av raffinad från England och av råsocker från Cuba. Jämlikt särskilt Kungl. Maj:ts beslut har sålunda från England inköpts 30 000 ton, varav vid bokslutstillfället 13 735,3 ton voro inkomna i landet. Av denna kvantitet har under 1947/48 till konsumenter i Sverige försålts 3 865,3 ton, varå uppstått ett underskott å 154 585 kronor 5 öre, vilket debiterats livsmedelskommissionens clearingkassa. Från Cuba har under 1947/48 importerats 20 092,1 ton råsocker, varur framkommit 18 357,2 ton raffinad, därav 47,7 ton siktad vara. Ersättning för bolagets kostnader för råsockrets förädling ävensom ersättning till bolaget för sockrets försäljning har utgått enligt särskilda mellan staten och bolaget träffade avtal. Av den tillverkade raffinadkvantiteten har under året försålts 7 390,7 ton, medan såsom utgående lager i bokslutet utbalanseras 10 918,6 ton. Sedan såsom ersättning för försäljningen till bolaget utgått 147 820 kronor 95 öre, redovisas å kontot ett överskott å 1 266 032 kronor 70 öre, vilket jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 mars 1948 krediterats livsmedelskommissionens clearingkassa.

Beträffande dispositionen av den svenska råsockerproduktionen kan nämnas, att livsmedelskommissionen tilldelat bryggeriindustrien en kvantitet av 6 000 ton svenskt råsocker, varav under året disponerats 4 273,2 ton. Å försäljningen har uppkommit ett överskott å 1 071 763 kronor 16 öre, vilket jämlikt nyssnämnda beslut av Kungl. Maj:t krediterats clearingkassan.

Vid sin granskning av sockerbolagets verksamhet året 1947/48 har nämnden slutligen ingått på bolagets bokslut för sagda tidsperiod. I detta hänseende har nämnden anfört.

Socketbolagets bokslut för verksamhetsåret $\frac{1}{8}$ 1947— $\frac{31}{7}$ 1948 företer, sedan de under det låsta beloppet 18,43 öre per kilogram tillverkat råsocker innefattade kostnaderna och kapitalränta ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta, en bolagets skuld till statsregleringen å 5 524 973 kronor 65 öre. Å statsregleringens konto inbalanserades vid verksamhetsårets ingång den 1 augusti 1947 en statsregleringens fordran å bolaget å 4 268 298 kronor 60 öre, vilket belopp i enlighet med vad tidigare år varit fallet fick innestå hos bolaget. Kontot har i det gångna årets räkenskaper debiterats för det vid avvecklingen av rekonstruktionsfonderna å låsta konti jämlikt uttalandena i 1948 års kontrakt bristkuldsbeloppet 123 118 kronor. Beloppet är som förut nämnts ej definitivt. Statsregleringen har vidare debiterats 208 017 kronor, utgörande enligt en av bolaget verkställd utredning den förelöpning i raffinerad råsockerkvantitet, vilken föreligger för åren 1941/42—1947/48. Posten har föranletts av den i 1948 års kontrakt nyinförda bestämmelsen, att för den händelse den för bolagets raffinadtillverkning under avtalsåret använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, bolaget skall för överskottet respektive underskottet gottskrivas respektive

påföras den del av den för året bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av sockernämnden granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringstkostnader. Beloppet har baserats uteslutande på den rörliga delen av raffineringstkostnaderna inom den låsta posten och har för 1947/48 endast kalkylerats, varför även denna post ännu ej är definitiv. Statsregleringen har vidare krediterats med 104 855 kronor 10 öre, beroende på att den i 1946/47 års bokslut till grund för den låsta posten, 17,15 öre, liggande råsockerkvantiteten efter bokslutstillfället minskats med per den 30 september 1947 framkomna undervikter. Slutligen har kontot krediterats för det under verksamhetsåret å själva sockerrörelsen uppkomna överskottet 1 482 954 kronor 95 öre. Överskottet är huvudsakligen att tillskriva den genom socker- och sirapsprisernas höjning den 18 maj 1948 med 2,25 öre per kilogram föranledda lageruppskrivningen. Liksom tidigare år och såsom framgår av det ovan sagda ger statsregleringens konto i dess i bokslutet föreliggande skick ej ett definitivt uttryck för mellanhavandet mellan staten och bolaget utan kommer att öka eller minska med belopp, som kunnat gottskrivas eller belastas statsregleringen först i innevarande års räkenskaper. Den till grund för den låsta posten, 18,43 öre, liggande råsockerkvantiteten har sålunda beräknats 1 109 deciton för hög, vilket i innevarande års räkenskaper kommer att föranleda en kreditering av statsregleringens konto med $1\,109 \times 18,43 = 20\,438$ kronor 87 öre. Kontot kommer vidare att debiteras den bolaget tillkommande ersättningen för 1947/48 års adantsockertillverkning samt krediteras för vissa vid räkenskapsgranskningen vid bruken påtalade kostnader, varom överenskommelse likväl ännu ej träffats med bolaget. Kostnaderna för eldning med kristidsbränslen äro vidare ej slutgranskade och detta är även fallet med de kontot i samband med avvecklandet av rekonstruktionsfonderna samt i samband med regleringen av förelöpningen i raffinerad råsockerkvantitet debiterade beloppen. Slutligen kunna vid nämndens fortgående granskning av bolagets verksamhet poster framkomma, vilka kunna komma att påverka bolagets i bokslutet redovisade skuld till statsregleringen.

Beträffande verksamhetsåret 1948/49 har nämnden yttrat följande.

Årets kampanj har utfallit i hög grad tillfredsställande. Betarealen har visserligen ytterligare nedgått under 1947 års redan då abnormt låga siffra. Den utgjorde endast 47 544 hektar. Trots den sålunda minskade basen för sockerrörelsen, har kampanjen utvecklats sig synnerligen gynnsamt för såväl jordbruket som sockerindustrien. För jordbrukets del företer arealskörden en ytterst kraftig stegring från 30 976 till 38 031 kilogram eller med cirka 23 procent, medan råsockerskörden per hektar ökat från 5 018 till 6 133 kilogram eller med cirka 22 procent. Inköpta betmängden har ökat från 1 493 000 till 1 808 000 ton. Smutsprocenten har visserligen ökat från 7,52 till 11,59 procent och sockerhalten på grund av den regniga väderleken nedgått från 17,80 till 17,47 procent men samtidigt har betpriset ökat från 500,00 till 530,00 öre per deciton. Härtill kommer sedan tillägget för sockerhalt över 16 procent 48,69 öre, arealtillägget vid vissa bruk 0,86 öre samt den under året från 20 till 40 öre per deciton betor höjda ersättningen för läckningskostnader 10,46 öre, varigenom totala genomsnittliga betpriset ökat från 562,79 till 590,01 öre, allt per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar har genom här berörda faktorer ökat från 1 745 till 2 244 eller med cirka 28,6 procent. För sockerbolaget innebära kampanjsiffrorna en kraftigt ökad råsocker- och raffinadtillverkning och därmed givetvis minskade tillverkningskostnader och högre kapitalränta, ehuru den ökade vinsten å sockerrörelsen numera även kommer statsregleringen tillgodo. Råsockertillverkningen har ökat från 242 817 till 291 592 ton och i fabriktionshänseende har

bolaget erhållit fördelar genom en förhållandevis tillfredsställande smutsprocent och frånvaron av de fabrikationstekniska svårigheter, som närmast föregående år förefunnos. Råsockertillverkningen i procent av avverkad betvikt är sålunda ungefär densamma som närmast föregående år trots en för året minskad sockerhalt. Den tillverkade råsockerkvantiteten motsvarar efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockermängden en raffinadtillverkning å cirka 253 000 ton.

Om sålunda de allmänna betingelserna för bedrivandet av bolagets verksamhet under innevarande verksamhetsår äro väl kända och utfallit tillfredsställande, är det givetvis svårare att redan nu göra några bestämdare uttalanden rörande årets sockertillverkning och dess ekonomiska slutresultat. Nämnden har emellertid liksom tidigare år genom förkalkyler och kostnadssammanställningar sökt bilda sig en uppfattning om det sannolika utfallet av årets socker rörelse. Beträffande tillverkningskostnaderna komma de i den låsta posten innefattade kostnaderna att öka från 18,43 till 21,39 öre per tillverkat kilogram råsocker, då denna post på grund av ökade bet- och andra kostnader underkastades motsvarande ökning i 1948 års avtal. Av de garanterade kostnaderna kommer den ojämförligt största och betydelsefullaste kostnaden — betkostnaden, utgörande 1947/48 cirka 78,2 procent av totala råsockerkostnaden och cirka 59,7 procent av totala kostnaderna — att förete ökning. Grundpriset för 16-procentiga betor höjdes i 1948 års avtal från 500,00 till 530,00 öre per deciton men tilläggspriset för högre sockerhalt beräknas på grund av den lägre sockerhalten komma att sjunka från 56,25 till 48,69 öre per deciton. Härtill kommer sedan den under året från 20 till 40 öre per deciton betor höjda ersättningen för täckningskostnader ävensom arealtillägget av 20 kronor per hektar för odlare, som tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings och Lidköpings sockerbruk. Totalt beräknades betpriset härigenom komma att öka från 562,79 till 590,01 öre per deciton. Totala egentliga betkostnaden beräknas härigenom ävensom genom den stora arealskörden komma att öka med cirka 22 670 000 kronor, medan betkostnaden per kilogram råsocker genom betprisets höjning beräknas öka från 34,30 till 35,93 öre. Förutom nu nämnda betkostnader förefinnas icke obetydliga sådana, utgörande ersättning till betodlare för skördeförlost m. m. på grund av odling med polerat enkorntfrö vid vissa bruk. Av övriga garanterade kostnader torde bränslekostnaderna, räknade i kronor per deciton, vid råsockerbruken huvudsakligen på grund av bättre bränsleekonomi och minskade bränslekostnader komma att förete en mindre nedgång, medan däremot samma kostnader vid raffinaderierna på grund av ökade pris å stenkol och eldningsolja ävensom på grund av adantsockertillverkningens upptagande vid Landskronabruket torde komma att trots även vid dessa bruk förbättrad bränsleekonomi öka med cirka 13 procent. Emballagekostnaderna vid raffinaderierna torde vidare komma att utvisa betydande ökning, cirka 25 procent, huvudsakligen beroende på genom pappersaccisen ökade kostnader för papperssäckar och paketemballage ävensom på väsentligt ökade lådpriser för opaketerat bitsocker. Råsocker- och raffinadfrakter torde icke komma att uppvisa några större förändringar, enär de ökade fraktsatserna motverkats av lägre hamnkostnader, kortare transportvägar m. m. Av övriga garanterade kostnader torde melassfrakterna komma att väsentligt öka på grund av en med 65 procent förhöjd expedition av melass till foderhandlare, medan räntorna på grund av bolagets fortgående förbättrade likviditet torde komma att minska. Å inkomstsidan beräknas totala raffinadförsäljningen komma att utgöra 277 000 ton, varav likväl 50 730 ton utgöres av utländskt socker. Medelpriset beräknas utgöra 68,35 öre per kilogram och överstiger därmed K5-priset med 3,10 öre, medan motsvarande överpris föregående år utgjorde 2,38 öre per kilogram.

Årets högre överpris beror på att i årets försäljning ingår adantsocker med cirka 10 procent, medan föregående år adantförsäljningen ännu ej börjat. Sirapsförsäljningen, som föregående år genom prisökningarna lämnade ett överskott å cirka 303 900 kronor, beräknas innevarande år lämna en förlust å cirka 235 000 kronor, beroende huvudsakligen på ökade priser på råvaran och i övrigt på ökade tillverknings- och försäljningskostnader. Beträffande slutligen inkomsterna av biprodukterna torde på grund av den stora melassproduktionen och det under året med 6 öre per kilogram ökade priset vid försäljning till foderhandlare inkomsterna gent emot föregående år komma att öka med cirka 2 100 000 kronor. Genom den här anförda kostnads- och inkomstutvecklingen beräknas per den 31 juli 1949 å statsregleringens konto ett saldo framkomma å cirka 2 300 000 kronor, representerande en statsregleringens skuld till sockerbolaget.

Gestaltningen av *sockerindustriens tillverkningskostnader* under statsregleringsperioden framgår av en av nämnden uppgjord sammanställning över kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad. Denna sammanställning torde här få återgivas med utelämnande av år 1939/40. Såsom basår har nämnden härvid valt förkrigsåret 1938/39, då kostnaderna ännu icke påverkats av kristidens prisförhöjningar och svårigheter med material och förnödenhetsanskaffningen. Raffinadtillverkningen under basåret var emellertid 272 764 ton, medan samma tillverkning med några undantag de senare åren varit väsentligt lägre. Särskilt gäller detta verksamhetsåret 1947/48. De fasta kostnadernas inverkan på kostnadsutvecklingen bör därför ihågkommas vid bedömandet av kostnaderna under de olika krisåren med deras kvantitativt starkt varierande tillverkningsciffror. 1938/39 års kostnader ha i sammanställningen angivits = 100.

	1938/39	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48
Betor	100	117.0	148.5	167.3	166.2	166.6	168.7	166.9	183.5
Avlöningar	100	119.5	121.3	144.8	131.5	137.6	137.5	146.3	170.8
Materialier:									
förbrukningsartiklar	100	137.0	146.3	161.1	150.0	161.1	159.3	170.4	177.8
emballage	100	157.4	191.2	223.5	217.6	194.1	204.4	225.0	267.6
Bränsle	100	238.4	207.9	260.9	259.6	315.9	294.7	260.3	274.2
Underhåll	100	147.1	109.8	128.8	148.4	128.1	161.4	162.7	179.1
Råsockerfrakter	100	165.3	157.3	173.3	158.7	150.7	158.7	158.7	185.3
Raffinadfrakter	100	143.6	130.8	171.8	139.7	138.5	128.2	126.9	147.4
Skatter	100	148.4	174.2	260.0	221.0	182.3	262.9	185.5	100.0
Räntor	100	—	77.3	136.4	100.0	72.7	45.9	31.8	22.7
Avskrivningar	100	110.1	134.8	144.3	165.8	139.9	141.1	146.2	167.7
Kapitalränta (vinst) ..	100	87.8	86.0	98.8	97.1	94.2	101.7	79.1	36.6
Övriga	100	105.6	140.2	197.2	213.1	174.8	186.0	152.3	162.6
Summa kostnader	100	123.2	141.8	164.0	162.3	161.3	164.9	161.2	175.2
Häraf:									
Betkostnad	100	117.0	148.5	167.3	166.2	166.6	168.7	166.9	183.5
Övriga kostnader ..	100	131.5	133.2	159.7	157.4	154.4	160.0	153.8	164.4
Tillverkning									
Råsocker ton	292 359	300 263	308 162	263 983	290 907	278 668	294 405	289 130	242 706
Raffinad ton	272 764	263 782	262 650	237 237	239 641	273 575	233 778	248 244	219 084

I anslutning till sammanställningen har nämnden anförd.

Den nedgående tendens, kostnadsutvecklingen de senare åren företett, har det senast gångna verksamhetsåret förvandlats i en anmärkningsvärt

stark stegring av tillverkningskostnaden, den högsta hittills under statsregleringsperioden uppnådda. De kostnadsförändringar, nästan uteslutande i uppåtgående riktning, som flertalet siffror det senaste verksamhetsåret utvisa, kunna i icke oväsentlig grad tillskrivas dels den abnormt låga råsocker- och raffinadtillverkningens stegrande inverkan på de fasta kostnadernas gestaltning, dels givetvis även faktiska ökningar eller minskningar i kostnaderna. Den för sockerprisets höjd mest avgörande kostnadsposten, betkostnaden, har senaste verksamhetsåret ökat till 183,5 procent av 1938/39 års kostnadsnivå. Den utgör numera 76,6 procent av råsockerkostnaden och 58,6 procent av totala raffinadkostnaden. Större stegringar i övrigt förete avlöningar, emballage, bränsle, underhåll, frakter och avskrivningar. Kostnadsstegringen för löner är en följd av de senaste årens fortgående lönestegringar, vilka ej liksom tidigare är genom rationalisering eller förenklade tillverkningsmetoder kunnat neutraliseras. Kostnadsökningen för emballage förklaras av den de båda senare åren betydande prisstegringen å lådor samt av en det senaste året med cirka 35 procent ökad tillverkning av bitsocker i lådor. Bränslekostnaderna, som de senare åren minskat genom återgång från kristidsbränslen till kol och olja, har senaste året åter ökat på grund av stegrade kol- och oljepriser. Stegringen i råsocker- och raffinadfrakter har huvudsakligen föranletts av stegrade järnvägs- och sjöfrakter. Beträffande kostnadsposterna underhåll och avskrivningar kan kostnadsökningen huvudsakligen tillskrivas den låga tillverkningen. Mindre stegring förete kostnaderna för förbrukningsartiklar, medan kostnaderna för skatter, räntor och kapitalränta starkt nedgått, de två senare åren även gent emot utgångsåret. Nedgången i skatterna är givetvis en följd av den kraftiga minskningen av kapitalräntan, under det den under de senaste fem åren fortgående nedgången i räntekostnaderna återspeglar bolagets under dessa år genom lagerminskningar och innehållna vinstmedel alltjämt förbättrade likviditet. Till den låga räntekostnaden — endast 33,7 procent av förkrigsräntorna — har givetvis även medverkat, att räntan å det av riksbanken vid förefallande behov tillhandahållna finansieringskapitalet jämväl under det gångna året utgått med 0,5 procent. Nedgång företer slutligen även den redovisade kapitalräntan (vinsten å sockerrörelsen), liggande inom den låsta posten 18,43 öre. Den har under hela statsregleringsperioden, fränsett verksamhetsåret 1945/46, legat under 1938/39 års nivå och utgjorde senaste verksamhetsåret endast 36,6 procent av denna. Den starka försämringen av kapitalräntan är nästan uteslutande en följd av den abnormt låga råsockertillverkningen nämnda år. Totalt ha tillverkningskostnaderna senaste verksamhetsår ökat från 161,2 till 175,2, varav betkostnaden ökat från 166,9 till 183,5 och övriga kostnader från 153,8 till 164,4, allt i procent av 1938/39 års kostnader.

	1938/ 39	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	1945/ 46	1946/ 47	1947/ 48
Betkostnad	100	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9	183·5
Övriga tillverkningskostnader	100	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0	153·8	164·4
Summa tillverkningskostnader	100	123·3	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9	161·2	175·2
Biprodukter, sirap och fraktdifferenser	100	123·2	174·7	137·7	135·5	115·1	93·1	92·5	127·7
Summa tillverkningskostnader % biprodukter	100	125·3	141·0	169·2	167·5	168·4	174·5	170·4	182·6
Medelförsäljningspris i Sverige....	100	119·4	132·7	147·2	148·1	147·4	146·2	164·5	186·2
Medelförsäljningspris inkl. export.	100				—	148·7	146·3	—	

Differensen mellan tillverkningskostnader och bolagets medelförsäljningspris belyses av sammanställningen å s. 16, däri siffrorna för 1938/39 angivits med 100.

Under hänvisning till sammanställningen har nämnden framhållit, att under det senast gångna året tillverkningskostnaderna ökat med 82,6 procent och medelförsäljningspriset med 86,2 procent i förhållande till basåret. Att stegringen blivit störst beträffande försäljningspriset hade föranletts av att 1946/47 års prishöjningar å socker och sirap kunnat verka hela året ävensom, ehuru i mindre utsträckning, av den prisökning med 2,25 öre per kilogram, som företagits i maj 1948. Dessa prisökningar jämte den med cirka 1 000 000 kronor ökade melassutvinningen hade nämligen mer än utjämnat den starka stegringen i tillverkningskostnaderna. Sistnämnda stegring hade förorsakats av ett med 48,21 öre per deciton ökat betpris, en från 17,15 till 18,43 öre per kilogram ökad multipel samt ökade kostnader för huvudsakligen bränsle och emballage. Det framkomna överskottet hade i bokslutet ytterligare förbättrats genom en jämlikt avtalet gjord uppskrivning av det utgående sockerlagret.

För år 1948/49 kan enligt nämnden förutses, att 1947/48 års överskott icke kan bibehållas. Till motivering för sin uppfattning har nämnden framhållit, att betpriset och täckningskostnaderna under året ökat med respektive 30 och 20 öre per 100 kilogram. Den låsta posten hade ökats med 2,96 öre per kilogram råsocker, i vilket belopp då likväl i motsats till tidigare år jämväl inräknats kostnaderna för betfrakter och vågstationer. Vidare hade emballagekostnaderna väsentligt fördyrats genom pappersaccisen, varjämte bränslekostnaderna ökat genom stegrade priser å stenkol och eldningsolja. Å andra sidan hade sockerrörelsen genom den återupptagna adantsocker-tillverkningen ävensom genom prisökningen å melass till foderhandlare tillförts icke obetydligt stegrade inkomster. Såsom ett helhetsomdöme beträffande det sannolika resultatet av verksamheten under år 1948/49 har nämnden, såsom redan anförts, uttalat att, vid oförändrade socker- och sirapspriser och under förutsättning jämväl av i övrigt lika förhållanden, statsregleringens konto för verksamhetsåret 1948/49 totalt kunde förutses komma att redovisa ett underskott å cirka 2 300 000 kronor.

I sin skrivelse har sockernämnden slutligen rörande bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter vid enskilda järnvägar meddelat, att av de medel, som anvisats för ifrågavarande ändamål, resterade 7 085 kronor 67 öre, samt att detta belopp icke torde komma att tagas i anspråk.

Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbeter ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings-

och lossningsanordningar för sockerbeter tillhopa 1 250 000 kronor, dels till Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, dels ock till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom ställts till förfogande 1 839 300 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 28 augusti 1948 har Sveriges betodlars centralförening — under framhållande av den avgörande betydelse, som tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att före 1949 års betkampanj lastningsanordningar för sockerbeter måtte komma till stånd vid följande stationer vid statens järnvägar.

Inom I distriktet:

Sylfaste, nyanläggning kronor	13 800
Fidenäs, » »	16 100
Barlingbo, flyttning av elevator från Hemse »	13 700
Hemse, utbyte av elevator »	11 000

Inom III distriktet:

Vejbyslätt, nyanläggning »	69 000
Heagård, » »	39 000
Kärreberga, » »	29 000
Förslovsholm, » »	22 000
Östra Ljungby, » »	61 000
Vinslöv, » »	77 000
Tygelsjö, utbyte »	53 000
Svenstorp, » »	54 000
Smedstorp, » »	53 000
V. Klagstorp, » »	53 000
Hammenhög, » »	70 000
Vadensjö, » »	13 000
10 st. nockspel »	48 000
10 st. lyftspel »	48 000

Inom VI distriktet:

Gärdslösa, nyanläggning »	21 800
Ottenby, » »	19 300
Ölands Eketorp, » »	32 400
Gualöv, » »	41 500
Märserum, » »	37 200

Summa kronor 895 800.

Vad angår Vadensjö innebär föreningens förslag att ett utbyte skulle ske mellan en där nu befintlig anordning av äldre typ och den nya anordning vid Ekeby, för vilken 66 000 kronor beviljats år 1948. Denna åtgärd har beräknats medföra en ökad kostnad av 13 000 kronor, vilket belopp upptagits i sammanställningen för Vadensjö.

Över föreningens skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, statens industrikommission och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen har anfört, att styrelsen ur direkt järnvägsekonomisk synpunkt måste ställa sig ytterst betänksam mot de föreslagna relativt betydande kapitalutlägggen, i den mån dessa avsåge platser, där betmängden icke kunde anses stå i skälig proportion till kostnaderna för ifrågasatta anordningar. Styrelsen ville emellertid icke absolut motsätta sig bifall till centralföreningens förslag, därest andra synpunkter än de nyss nämnda motiverade detta. I förslaget borde dock göras vissa ändringar, varigenom totalkostnaden för samtliga anläggningar skulle stanna vid 826 600 kronor. Samtidigt har styrelsen framhållit, att de nu beräknade kostnaderna kunde komma att ökas ej oväsentligt. Med hänsyn till de långa leveranstiderna vore det nämligen icke uteslutet att befintliga anordningar, vilka avsetts att utnyttjas vid andra stationer, i väntan på utbyte hunne bliva så förslitna, att de icke lämpligen kunde användas på annan plats. Styrelsen har vidare uttalat att det, därest de föreslagna anordningarna ansåges böra utföras, vore angeläget att statsmakterna snarast meddelade beslut i ärendet så att anordningarna kunde beställas i så god tid som möjligt. Slutligen har styrelsen förutsatt, att eventuellt anslag för ändamålet finge avskrivas i minst samma utsträckning som tidigare skett.

Statskontoret har ansett det undandraga sig ämbetsverkets säkra bedömande, huruvida ytterligare medel i nuvarande ekonomiska läge borde investeras i särskilda för lastning och lossning av sockerbeter konstruerade anordningar. Denna fråga syntes böra prövas i ett större sammanhang. Vad angår själva kostnaderna har statskontoret erinrat om att ämbetsverket — i anslutning till av järnvägsstyrelsen framförda synpunkter, vilka allttjämt syntes äga giltighet — tidigare i yttranden över liknande framställningar från föreningen förordat, att kostnaderna skulle fördelas mellan staten, betodlareföreningen och eventuellt även sockerbolaget, förslagsvis så att statsbidraget begränsades till högst hälften av kostnaderna.

Arbetsmarknadsstyrelsen har funnit sig ur de synpunkter, som styrelsen hade att beakta, böra tillstyrka framställningen. De mekaniska lastningsanordningarna hade nämligen visat sig vara arbetsbesparande och sålunda bidra till att minska arbetskraftsbehovet vid betlastningen.

Statens industrikommission har anfört, att en successiv mekanisering av betlastningsanordningarna vore välbetänkt ur rationaliseringssynpunkt och att kommissionen icke hade något att erinra mot föreningens framställning. Samtidigt har kommissionen dock framhållit, att de ifrågasatta anläggningarna icke syntes kunna bli färdiga före början av 1949 års betkampanj. För närvarande vore nämligen orderanhopningen hos verkstäderna stor och leveranstiderna för viss erforderlig materiel jämförelsevis långa.

Statens sockernämnd har i sitt yttrande föreslagit, att ett belopp av 354 200 kronor skulle ställas till förfogande för utförande av vissa närmare angivna anläggningar.

Sedermera har emellertid *statens sockernämnd* i skrivelse den 10 mars 1949 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga järnvägsstyrelsen att taga i anspråk intill 356 100 kronor av statens järnvägars dispositionsanslag för vidtagande av betlastningsanordningar vid statens järnvägar. Tillika har nämnden ifrågasatt, att av tidigare beviljade medel ett belopp av 105 000 kronor skulle användas för andra betlastningsanordningar än som från början avsetts. Sammanlagt skulle alltså enligt nämndens förslag 461 100 kronor ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål under år 1949. Sagda belopp fördelar sig å olika anordningar i enlighet med följande vid skrivelsen fogade, inom sockerbolaget upprättade sammanställning.

Station	Ton betor 1948	Kostnad enligt S. J. Kronor	Maskin
1. Svedala	17 700	c:a 120 000	Sockerbolaget tillhörig stor Mekanoelevator, uppställd på fabriksgården i Svedala
2. Hammenhög	23 600	c:a 70 000	Utbyte av Österlövselevator mot sockerbolaget tillhörig stor Mekanoelevator, f. n. uppställd i Hälsingborg
3. Raus	3 100	c:a 50 000	Överbliven Österlövselevator från Hammenhög eller Tomelilla
4. Tygelsjö	7 000	53 000	Utbyte av Österlövselevator mot Landsverk
5. Vadensjö	6 600	13 000	Den för Ekeby avsedda nya apparaten uppsattes i Vadensjö.
6. Östra Ljungby	1 700	27 000	Ö. Ljungby erhåller Vadensjö's gamla maskin. Ekeby erhåller ev. frigjord Österlövselevator
7. Gärdslösa	4 500	21 800	Byggd 1947
8. Ottenby	2 000	19 300	Byggd 1948
9. Öl. Eketorp	2 900	32 400	Ny apparat
10. Sylfaste	1 260	13 800	Byggd 1948
11. Fidenäs	770	16 100	Byggd 1948
12. Barlingbo	900	13 700	Beg. Österlövselevator
13. Hemse	4 300	11 000	Beg. Mekano från Hammenhög
Summa kronor 461 100			

Till stöd för sin framställning har sockernämnden anfört i huvudsak följande.

Sedan nämnden avgav yttrande över centralföreningens framställning om ytterligare betlastningsanordningar vid vissa järnvägsstationer, ha närmare överläggningar ägt rum mellan representanter för föreningen och Svenska sockerfabriksaktiebolaget i syfte att få klarlagt, vid vilka stationer det är mest angeläget att få dylika anläggningar nu utförda. Vad som framgått ur dessa förhandlingar — vilka enligt uppgift bedrivits även i samarbete med

statens järnvägars III distrikt — har av betodlarna och bolaget framlagts i särskilda promemorior samt vitsordats inför den av Kungl. Maj:t tillsatta kommissionen för upprättande av förslag till betodlingsvillkoren 1949. Härav framgår i huvudsak följande.

Betodlarna och sockerbolaget ha enat sig om att tills vidare avstå från de anläggningar vid Skånes Viby och Östra Klagstorp, vartill medel anvisats år 1948. Härigenom kommer ett belopp av 105 000 kronor av 1948 års anslag att inbesparas och kunna överföras till nya behov, som nu uppstått. Av de nämnda år beslutade anläggningarna skulle härefter kvarstå anläggningarna vid Rynge, Klasaröd, Ystad, Klippan, Ekeby och Sjöbo. Vidare är att märka att vid Gårdslösa, Ottenby, Sylfaste och Fidenäs, utan särskilt anslag, redan under 1947 och 1948 uppförts belastningsanordningar, för vilka statens järnvägar emellertid nu synes äska anslag.

Beträffande nya anläggningar har särskilt från sockerbolaget framförts det motiverade i dylika vid de stora stationerna Svedala och Hammenhög ävensom i Raus, frågor som stå i samband med nedläggandet i föl av sockerbruken vid Svedala och Hälsingborg. Ytterligare ett antal stationer ha vidare ifrågasatts, på sätt framgår av sockerbolagets sammanställning. De däri upptagna kostnaderna för tillkommande anläggningar uppgå till 461 100 kronor. Om härifrån drages nyssnämnda av fjolårets anslag inbesparade belopp å 105 000 kronor, framkommer ett belopp av 356 100 kronor såsom erforderligt anslag för 1949. Den närmare fördelningen av beloppen torde av järnvägsstyrelsen böra ske i samråd med Sveriges betodlars centralförening och sockerbolaget.

Enär nu ifrågasvarande anordningar i hög grad underlätta det eljest synnerligen tidsödande och arbetskrävande arbetet med lastning av sockerbetor från odlarnas vagnar och bilar till järnvägsvagnarna, finner sockernämnden i samråd med förenämnda förhandlingskommission att det av betodlarnas och sockerbolagets representanter nu framförda programmet, vilket från odlarnas sida med styrka framförts vid årets betodlingsförhandlingar, bör snarast komma till utförande.

Detaljhandelspriset på socker.

I skrivelse den 22 maj 1946, nr 259, anhöll riksdagen att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av vad som anförts i bevillningsutskottets av riksdagen godkända betänkande nr 31, föranstalta om utredning rörande möjligheten att åstadkomma ett mera enhetligt detaljhandelspris å socker samt för riksdagen framlägga det förslag, till vilket utredningen kunde föranleda. Den 24 maj 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens sockernämnd att i samråd med statens priskontrollnämnd verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

Med skrivelse den 28 oktober 1948 har sockernämnden avgivit betänkande angående detaljhandelspriserna på socker. Över betänkandet ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret, socialstyrelsen, kommerskollegium efter hörande av samtliga handelskamrar, statens livsmedelskommission, statens priskontrollnämnd, Svenska sockerfabriksaktiebolaget, Kooperativa förbundet, Sveriges köpmannaförbund samt Sveriges grossistförbund.

Jag torde här få lämna en sammanfattning av det huvudsakliga innehållet av nämnda betänkande ävensom de däröver avgivna yttrandena.

Betänkandet. I betänkandet har sockernämnden till en början redogjort för gällande ordning på förevarande område. Av redogörelsen framgår, att sockerbolagets priser gälla för leverans vid något av bolagets fem socker-raffinaderier och två nederlag; köparen svarar således i princip för kostnaderna för transporten av varan till bestämmelseorten. Denna princip modifieras dock genom vissa av bolaget vidtagna fraktutjämningsåtgärder. Sockerdistributionen sker genom förmedling av cirka 300 grossister. Till dessa utgår rabatt å försäljningspriset med i regel 4 procent. Försäljningen till allmänheten ombesörjes av ett stort antal, mellan 35 000 och 40 000, försäljningsställen. Av dessa innehavas cirka 6 500 av konsumtionsföreningar och återstoden av den privata handeln. Prissättningen i detaljhandeln, som tidigare helt varit överlämnad åt branschens eget bestämmande, kontrolleras numera av vederbörande priskontrollorgan. Utförsäljningspriset till konsumenterna växlar å olika orter.

Sockernämnden har härefter återgivit resultatet av vissa undersökningar rörande möjligheterna att åstadkomma en utjämning av detaljhandelspriserna på socker. Undersökningarna ha på bolagets uppdrag utförts av Affärs-ekonomiska forskningsinstitutet vid handelshögskolan i Stockholm. Enligt vad nämnden anfört baserar sig dess i det följande återgivna resonemang på i huvudsak det siffermaterial, som insamlats vid dessa undersökningar. Nämnden har framhållit, att detta siffermaterial hänförde sig till tiden för årsskiftet 1946/47 och icke korrigerats med hänsyn till där-efter inträdda kostnads- och prisändringar. Ändringarna hade emellertid icke varit av sådan karaktär, att nämndens rent principiella ståndpunkts-tagande behövt röna inflytande av desamma.

I betänkandet framhålles, att de företagna undersökningarna visat att detaljhandelspriset å socker varierade mycket på olika platser. Det högsta pris, som vid undersökningarna konstaterats å någon ort, hade varit 73 öre per kilogram, medan lägsta pris utgjort 55 öre per kilogram. Spänningen mellan högsta och lägsta pris belöpte sig således till ej mindre än 18 öre. I allmänhet hade dock prisvariationerna hållit sig inom en snävare ram eller mellan 67 öre och 59 öre. De högsta genomsnittspriserna hade Västerbottens, Värmlands, Norrbottens och Västernorrlands län. Tyngdpunkten hade legat vid 62 å 63 öre för hela landet med ett riksnedeltal av 62,003 öre. Undersökningarna hade vidare givit vid handen, att städerna i allmänhet icke vore förmånligare ställda i prishänseende än landsbygden. Genomsnittssiffrorna för land och stad visade endast obetydliga avvikelser från varandra. Enligt undersökningarna hänförde sig ortsvariationerna i konsumentpriset i huvudsak till två faktorer, nämligen olikheter i fraktkostnader och skiljaktigheter beträffande detaljhandelns bruttomarginaler. Av prisvariationerna hänförde sig cirka 20 procent till fraktkostnadsfaktorn och omkring 50 procent till variationerna i bruttomarginaler. Återstående 30 procent berodde dels på variationer i övriga kostnadsposter, dels och framför allt på samfällid verkan av fraktkostnad och bruttomar-

ginal. Skiljaktigheterna i bruttomarginalerna sammanhänge därmed, att desamma å varje ort framkommit i konkurrens mellan olika företag och företagsformer inom orten. Det vore alltså ofta rent lokala konkurrensförhållanden, som där spelat in.

Beträffande fraktkostnadsfaktorn har nämnden erinrat om att prissättningen inom näringslivet i allmänhet — där konkurrensen eller andra förhållanden ej annat föranledde — vilade på grundsatsen, att varje vara skulle bära sina egna fraktkostnader. Förbrukare, som voro bosatta å från produktionsorten mera avlägset belägna orter, fingo därför erlægga ett mot fraktkostnaderna svarande högre pris för varan. Undantag erbjöde bland annat s. k. märkesvaror, för vilka ofta ett enhetligt försäljningspris gällde för hela landet. Jämväl i fråga om socker baserade sig prissättningen på nu angivna grundsats. Denna hade dock här modifierats genom att sockerbolagets leveransvillkor innefattade en relativt vittgående fraktutjämning olika orter emellan.

Beträffande den andra huvudfaktorn, detaljhandelns varierande bruttomarginaler, har nämnden framhållit, att bruttomarginalen — varmed förstodes skillnaden mellan försäljningspriset till allmänheten och detaljhandelns anskaffningspris i butik — inom livsmedelshandeln liksom inom detaljhandeln över huvud taget mera sällan vore baserad på någon utförd kostnadskalkyl. Sagda marginal hade i stället mestadels framkommit i konkurrens med andra företag och företagsformer inom samma ort. De varierande bruttomarginalerna voro med andra ord i betydande omfattning ett rent konkurrensfenomen betingat av skiftande lokala förhållanden. Detta gällde för såväl socker som andra icke prisbundna varor. Att märka vore vidare, att prissättningen å socker icke kunde betraktas som isolerad från prissättningen å övriga varor. Med de prissättningsmetoder, som tillämpats, hade ofta ett lågt pris på socker — socker hade även här i landet ofta använts som en reklamartikel — uppvägs av högre priser på andra varor. Omvänt kunde även ett högre pris på socker ha möjliggjort lägre pris på andra varor.

I fråga om möjligheterna att få till stånd ett mera enhetligt detaljhandelspris på socker har sockernämnden anfört, att någon mera påtaglig prisutjämnande effekt icke kunde vinnas, med mindre man införde ett enhetspris på socker, innebärande att konsumentpriset bleve detsamma över hela landet. Ett dylikt system förutsatte en fullständig utjämning av såväl fraktkostnaderna som bruttomarginalerna på så sätt, att sockerbolaget åtog sig att svara för samtliga fraktkostnader och att leverera varan fritt detaljistens lager, ävensom att en enhetlig bruttomarginal fastställdes för detaljhandeln, avsedd att täcka detaljhandelsföretagens kostnader och därjämte lämna detaljisterna skälig ersättning för deras arbete. För den lokala prissättningen skulle den praktiska innebörden av enhetspriset bliva den, att de orter, som i prishänseende låge högre än det pris, som bestämdes såsom enhetspris, skulle få sina sockerpriser sänkta, medan å andra sidan de orter, vilka låge under enhetspriset, skulle

erhålla motsvarande höjning. Prissänkningarna för de förra orterna skulle med andra ord få bekostas av de senare.

Sockernämnden har framhållit, att skäl kunde anföras för och emot ett enhetsprissystem. För ett dylikt system hade anförts rättvisesynpunkten, vilken vore särskilt påtaglig i fråga om orter med toppriser. Kravet på ett enhetligt pris bottnade emellertid ytterst däri, att de varierande priserna hos allmänheten vore ägnade att väcka misstankar, att konsumenterna gjordes till föremål för uppskörtning. Ett enhetspris skulle ingiva större förtroende.

Mot systemets införande talade de omfattande och vittgående konsekvenser av ofördelaktigt slag, som detsamma skulle föra med sig i olika hänseenden. Med hänsyn till den betydande roll, som socker spelade för livsmedelshandelns omsättning, skulle ett enhetspris i många fall icke kunna undgå att influera på priserna på andra varor i branschen. Systemet skulle ytterligare kräva en ökad administrativ apparat. Framför allt måste emellertid beaktas att, då detaljhandelns bruttomarginaler måste avvägas efter kostnaderna hos de detaljister, vilka i kostnadshänseende låge över genomsnittet, enhetspriset utan tvivel skulle medföra en icke obetydlig fördyring av folkhushållets totala kostnader för distributionen av socker. Till de nu anförda mera omedelbara verkningarna av enhetsprissystemet komme slutligen även sådana av mera långsiktig natur. Bundna priser på socker, d. v. s. priser som av detaljisten icke finge vare sig över- eller underskridas, skulle komma att väsentligen utvidga den prisbundna sektorn av varusortimentet inom livsmedelshandeln och därmed begränsa området för konkurrensen. Nämnden hyste farhågor för att detta skulle bliva till nackdel för konsumenterna.

Då fördelarna av ett enhetsprissystem icke skulle stå i proportion till de uppenbara olägenheterna i olika hänseenden, har sockernämnden icke funnit utredningen giva anledning att föreslå införande av ett enhetligt konsumentpris på socker.

Sockernämnden har härefter diskuterat möjligheterna att åstadkomma generella prisutjämnande åtgärder genom *f r a k t u t j ä m n i n g*. En sådan kunde genomföras på olika sätt, dels såsom partiell fraktfrihet genom införande av ett större eller mindre antal prisorter och dels såsom fullständig fraktutjämning genom att varan levererades fritt detaljistens lager. Enligt nämndens mening vore metoden med *fullständig fraktutjämning* ur prisutjämningsynpunkt överlägsen de metoder, som endast åsyftade partiell fraktfrihet. Men även effekten av den fullständiga fraktutjämningen bleve relativt begränsad. Införandet av fullständig fraktutjämning skulle enligt beräkningar, verkställda före de senaste frakthöjningarna, resultera i en ökning av sockerbolagets kostnader med 5,2 miljoner kronor. Härför skulle erfordras en höjning av bolagets priskurantpris med cirka 2 öre per kilogram. Systemet skulle medföra en mycket omfattande och tungrodd administrativ apparat samt ökade förvaltningskostnader. Sockernämnden har funnit den prisutjämnande verkan av en dylik fullständig fraktutjämning icke vara av sådan karaktär, att den motiverade en övergång till ett ändrat

och med många olägenheter förbundet system. Av denna orsak har nämnden ansett sig icke kunna förorda, att eventuella åtgärder i prisutjämnande syfte skulle givas formen av en fullständig fraktutjämning.

Sockernämnden har även övervägt lämpligheten av att införa ett fraktutjämningsystem i form av *partiell fraktfrihet* med prisorter över hela landet. Detta system skulle innebära, att sockerbolaget betalade, förutom nuvarande ciffrakter till norrländska hamnar, även frakterna till prisort för hel järnvägsvagn från sockerbruk, nederlag eller cifort enligt bolagets val. Kostnadsökningen, vilken enligt gällande avtal med sockerbolaget skulle falla under statens garanti, skulle därvid uppgå till cirka 3 miljoner kronor per år. För att kompensera denna kostnadsökning skulle erfordras en prishöjning av 1,21 öre per kilogram. Gentemot de olika tänkbara metoderna för en dylik partiell fraktfrihet kunde enligt nämnden riktas den invändningen, att deras prisutjämnande verkan skulle bli ännu mera begränsad än vad fallet skulle bli vid fullständig fraktutjämning. Dessa metoder skulle vidare lätt giva anledning till oekonomiska transportvägar och därigenom till ökade transportkostnader. De skulle även fordra en relativt omständlig administrativ apparat. Då systemets begränsade fraktutjämnande verkan näppligen uppvägs de olägenheter och kostnader, som systemet sålunda skulle föra med sig, har nämnden förklarat sig ej heller kunna förorda, att ett dylikt system skulle införas generellt för hela landet.

Sockernämnden har till sist undersökt möjligheterna att åstadkomma ett mera enhellt detaljhandelspris på socker genom en *utvidgad fraktutjämnning, geografiskt begränsad till områden med påfallande höga konsumentpriser*. Redan nu tillämpas, såsom förut antytts, viss fraktlindring för socker för åtskilliga orter genom olika av sockerbolaget vidtagna åtgärder, innebärande bl. a. att bolaget betalar frakten från sockerbruken till vissa hamnar i Norrland, på Gotland m. m. I betänkandet anföres, att nämnden funnit två av sockerbolaget framförda alternativa förslag erbjuda framkomliga lösningar. Dessa förslag innebure, att detaljistens järnvägsfrakt till ett antal särskilt angivna orter i Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Jämtlands och Kopparbergs län skulle maximeras till enligt första alternativet 2 öre per kilogram och enligt andra alternativet 2,5 öre per kilogram samt att sockerbolaget genom fraktbidrag skulle svara för den del av transportkostnaden, som överstege 2 respektive 2,5 öre per kilogram. Om det mest långtgående eller det första alternativet valdes och detaljistens fraktkostnad sålunda maximerades till 2 öre per kilogram skulle detta betyda, att de därav direkt eller indirekt berörda orterna i nämnda län i fraktkostnadshänseende bleve jämställda med ett flertal orter i södra och mellersta Sverige. Kostnaderna för förslagets genomförande skulle inskränka sig till 120 000 å 150 000 kronor årligen. Nämnden har för sin del stannat för att förorda detta förslag. Med hänsyn till den förebragta utredningen har nämnden ansett någon annan åtgärd icke för närvarande böra vidtagas i ärendet än att det uppdroges åt nämnden att med sockerbolaget överenskomma om ökade fraktbidrag till vissa orter i huvudsaklig anslutning till sistnämnda förslag.

Yttrandena. Sockernämndens ståndpunkt att avstyrka införande av ett enhetligt detaljhandelspris å socker eller ett system med fullständig fraktutjämnning har biträtts i *samtliga yttranden* på i huvudsak de skäl, som anförts av sockernämnden. Beträffande yttrandena över denna del av betänkandet kan i övrigt nämnas följande.

Statens priskontrollnämnd har erinrat om att nämnden redan år 1942 prövat frågan om införande av normalpris å socker men funnit sig böra avstå från en dylik åtgärd. Anledningarna därtill hade varit i stort sett desamma som de, vilka i betänkandet åberopats mot ett system med bundna minutpriser.

Kooperativa förbundet har särskilt framhållit, att en övergång till ett enhetligt detaljhandelspris på socker skulle komma att öka prisbundenheten inom detaljhandeln i mycket väsentlig omfattning. Då detta i sin tur på längre sikt vore ägnat att medföra minskad konkurrens inom distributionen, bleve verkningarna av en enhetsprissättning ofördelaktiga ur konsumentsynpunkt. Ett i och för sig alldeles avgörande argument mot att införa ett enhetspris vore emellertid att, såsom sockernämnden anført, ett dylikt pris måste få karaktären icke blott av maximipris utan även minimipris. Att på sådant sätt fastställa minimipriser, som icke finge underskridas, måste nämligen enligt förbundets mening ur konsumentsynpunkt framstå såsom alldeles orimligt, framför allt enär detta skulle innebära allvarliga risker för att kostnadsbesparande förenklingar inom detaljdistributionen skulle komma att förhindras. I jämförelse med de nu berörda nackdelarna av ett enhetligt detaljhandelspris på socker framstode de i och för sig problematiska fördelarna därav ur rättvisesynpunkt såsom av helt underordnad betydelse.

Tanken på en utbyggnad av systemet med partiell fraktutjämnning har däremot i allmänhet vunnit anslutning i yttrandena. Sockernämndens förslag till sådan fraktutjämnning har även av samtliga remissinstanser med undantag av två tillstyrkts eller lämnats utan väsentlig erinran. Undantagen äro *Sveriges grossistförbund*, som uttalat viss tveksamhet, och *statskontoret*, som helt avstyrkt förslaget.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget har erinrat om att bolaget vid ett flertal sammanträden med sockernämnden haft tillfälle att diskutera ifrågasvarande spörsmål. Därvid hade bolaget särskilt tryckt på det förhållandet, att enhetliga detaljhandelspriser på socker otvivelaktigt måste få en allmänt fördyrande verkan på varan. Bolaget hade emellertid alltid varit medvetet om den »orättvisa», som ett i förhållande till det genomsnittliga detaljhandelspriset på socker alltför högt pris finge anses innebära. Tid efter annan hade bolaget därför genom fraktbidrag av olika slag sökt åstadkomma en erforderlig utjämnning. De av bolaget i förevarande sammanhang utarbetade båda alternativen vore ett ytterligare steg på denna väg. Bolaget anslöte sig till sockernämndens förslag.

Kommerskollegium har ansett det böra undersökas, huruvida icke efter förhandlingar med sockerbolaget fraktbidrag även skulle kunna lämnas andra orter med höga fraktkostnader än de föreslagna.

Statens priskontrollnämnd har förordat den modifieringen av sockernämndens förslag, att detaljistens egen maximifrakt — i stället för att såsom nu ifrågasatts preciseras till 2 öre per kilogram — genom fraktbidraget skulle anpassas så att fraktminskningen komme att utgöra jämnt öretal. Detta skulle medföra den väsentliga fördelen, att kostnadsänkningen för detaljisten skulle motsvaras exakt av prissänkningen till konsumenten. Enligt vad sockerbolaget meddelat nämnden, förelåge några tekniska hinder icke för en sådan utformning av fraktbidragssystemet.

Sveriges grossistförbund har funnit det tveksamt om det vore lämpligt att, såsom ifrågasatts, ur prissystemet bryta ut en enstaka vara och låta priserna på denna följa särskilda lagar. Det vore icke uteslutet, att liknande skäl skulle kunna anföras för en prisutjämning även på andra nödvändighetsvaror till förmån för andra befolkningsområden än dem som nu vore aktuella. Det kunde vidare ifrågasättas, huruvida linjen att utjämna varupriserna via frakterna borde ytterligare fullföljas. Önskade man åstadkomma en förbättrad standard för vissa landsdelar, borde detta kunna åvägbringas effektivare på annat sätt. Emellertid ville förbundet icke i och för sig ställa sig helt avvisande till sockernämndens förslag.

Statskontoret har såsom förut angivits helt avstyrkt sockernämndens förslag. Såsom skäl härför har ämbetsverket anført följande.

Den sänkning av konsumentpriset å socker, som av sockernämnden förutsatts skola komma till stånd på grund av nu föreslagna minskning av fraktkostnaderna, synes komma att röra sig om högst 2 öre per kilogram. En dylik prisjustering är enligt statskontorets mening alltför obetydlig i förhållande till de beräknade, av statsverket garanterade kostnaderna, 150 000 kronor, för att ett genomförande av den föreslagna anordningen skulle kunna anses motiverat. Vid en beräknad genomsnittskonsumtion av 25 kilogram socker per år och person skulle nämligen en sänkning av sockerpriset med 2 öre per kilogram innebära en årlig besparing av allenast 50 öre, vilket för konsumenten torde vara praktiskt taget betydelselöst. Frågan om sockerprisets avvägning torde i vart fall icke böra upptagas separat utan synes lämpligen böra i samband med likartade spörsmål i övrigt prövas av det blivande centralorganet för den prisreglerande verksamheten på jordbrukets område.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Genom beslut den 29 oktober 1948 uppdrog Kungl. Maj:t åt en förhandlingsdelegation, bestående av landshövdingen Bo Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommision och statens priskontrollnämnd, att vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som ansågos påkallade för att möjliggöra att avtal i god tid skulle kunna träffas rörande 1949 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav har förenämnda delegation verkställt erforderliga utredningar samt förhandlat med styrelsen för Sveriges betodlares centralförning och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1949 års betodling och sockerproduktion.

I skrivelse den 31 mars 1949 har delegationen framlagt en redogörelse för förhandlingarna jämte vissa förslag rörande sockerbetsodlingen och sockerfabrikationen under år 1949.

Beträffande delegationens förhandlingar med Sveriges betodlares centralförening har i skrivelsen inledningsvis redogjorts för två av betodlareföreningen och av statens livsmedelskommission var för sig uppgjorda kalkyler angående den kostnadsförändring för sockerbetsodlingen, som nu kunde beräknas för år 1949 i jämförelse med år 1948, ävensom för vissa synpunkter beträffande dessa kalkyler, som framkommit under förhandlingarna. Vidare ha i skrivelsen redovisats vissa förslag, som framkommit under förhandlingarna. Bland dessa må här särskilt nämnas, att önskemål uttalats om upphävande av nu gällande bestämmelser om förbud för sockerbolaget att bedriva propaganda beträffande betarealerna samt att odlarna förklarat sig villiga gå med på detta önskemål, om odlingen lämnades helt fri.

I anslutning till vad som förekommit vid förhandlingarna har delegationen framlagt följande förslag till villkor för 1949 års betodling.

1. I det nya kollektivavtalet rörande sockerbeter har i vad avser sommarskötseln införts en ny bestämmelse av innebörd att arbetare, därest jorden är så stembunden, att stembördan uppgår till minst 9 procent, må påkalla förhandling för fastställande av svårighetstillägg. Sådant tillägg skall utgå med lägst 7 procent på grundpriset för sommarskötseln av sockerbeter och skall därvid stembördans större eller mindre hinderlighet med hänsyn ej blott till dess omfattning utan även till dess form och art beaktas.

I anledning av denna bestämmelse uppkommer en merkostnad för arbetslöner för de utav denna punkt i avtalet berörda arbetsgivarna. Enär merkostnaden förorsakas av särskilda svårigheter i arbetet, kan en efter samma grunder uppskattad merkostnad anses uppkomma även för utav avtalet icke berörda arbetsgivare samt för odlare utan lejd arbetskraft. För att bereda tillfälle till viss kompensation för merkostnad i nu avsedda fall skall, som en provisorisk anordning, ett belopp av högst 250 000 kronor ställas till Sveriges betodlares centralförenings disposition för att efter högst 21,70 kronor per hektar av areal, som drabbas av dylik merkostnad för arbetslöner, utbetalas till vederbörande odlare samt efter samma grunder utgå till odlare som, utan att för odlingen använda lejd arbetskraft, minst ha en grad av stembundenhet motsvarande den lägsta, för vilken enligt kollektivavtalet särskild ersättning utgår. I de fall då frågan om ersättning icke prövats enligt i avtalet fastställda grunder, skall genom intyg, attesterade av lokala statliga representanter, förslagsvis lantbruksnämndernas ordsambud, styrkas att sådana förutsättningar föreligga som avses i avtalet.

Som ersättning för extra kostnader för här avsedd anordning äger centralföreningen av det belopp, som enligt förestående regler skulle tillfalla varje odlare, innehålla högst 15 procent.

För användningen av ifrågakvarande belopp skall redovisning lämnas till statens sockernämnd.

Prisbestämmelserna å sockerbeter behållas i övrigt oförändrade från år 1948.

2. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp besått betfält antecknas, att betodlarföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

3. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behållas jämväl för år 1949 under iakttagande tillika av vad som överenskommits vid direkta förhandlingar mellan betodlarföreningen och sockerbolaget.

4. Beträffande melasstilldelningen år 1949 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram för varje påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därjämte äger odlare erhålla ett halvt fat för varje påbörjat hektar till ett pris av 14 öre per kilogram.

5. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel antecknas, att betodlarna enligt vad statens livsmedelskommission meddelat komma att år 1949 tilldelas 450 kilogram chilesalpeter per hektar till ett pris av 23 kronor per 100 kilogram.

6. Beträffande frågan om gummihjulsutrustningen för betkörningsvagnarna antecknas, att statens industrikommission ställt i utsikt lika välvillig behandling som år 1948.

7. I avseende å traktortågen antecknas, att den intill den 31 december 1948 gällande dispensförordningen förlänats förlängd giltighet till och med den 31 december 1949.

8. Betodlarnas önskemål om bibehållande för år 1949 av vad hittills gällt om visst statsbidrag till kockahushåll för betarbetare samt resersättning för dylika arbetare torde, enligt vad som inhämtats från socialdepartementet, bli tillgodosedda.

9. Det förutsättes, att arbetsmarknadsmyndigheterna och arbetsförmedlingen effektivt medverka vid rekrytering av erforderlig arbetskraft för betornas skötsel och upptagning.

10. Statsdelegerade förorda, att höjning av frakter för betor, där transporten genom sockerbolagets försorg skedde per bil eller båt, ej vidtages för nästa kampanj.

11. Beträffande betlastningsanläggningarna m. m. antecknas, att statsdelegerade ville på allt sätt medverka till färdigställandet av såväl tidigare beslutade som av statens sockernämnd nu tillstyrkta nyanläggningar.

Beträffande förslaget må här påpekas, att detsamma icke innehåller någon motsvarighet till de bland villkoren för 1948 års betodling under punkt 3 upptagna bestämmelserna om viss arealbegränsning och om förbud för sockerbolaget, respektive betodlarföreningen att bedriva propaganda rörande betarealerna.

Enligt vad som anföres i delegationens skrivelse har förslaget antagits vid Sveriges betodlars centralförenings stämma den 19 mars 1949.

Delegationen har härefter övergått till en redogörelse för förhandlingarna med sockerbolaget. Till förhandlingarna hade på sedvanligt sätt från bolaget införskaffats erforderligt siffermaterial m. m., vilket siffermaterial legat till grund för dessa. Rörande innebörden av bolagets kalkyler för verksamhetsåret 1949/50, i vad dessa avse den låsta posten, har delegationen hänvisat till den å s. 30 intagna sammanställningen. I denna ha till jämförelse även intagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter under innevarande och närmast föregående år.

Sammanställning av låsta kostnader (siffrorna avse tusental kronor).

	Enligt sockerbolagets bokslut för 1947/48	Enligt sockerbolagets kalkyler februari 1949			
		För 1948/49	För $\frac{1}{8}$ 1949— $\frac{30}{4}$ 1950 vid en råsockerkvantitet av		
			230 milj. kg	260 milj. kg	290 milj. kg
Underhåll	6 303	9 167	4 930	4 930	4 930
Avskrivningar	6 060	6 759	4 946	4 946	4 946
Meravskrivningar.....	—	—	3 496	3 496	3 496
Skatter	1 400	3 830	3 700	3 700	3 700
Till fri disposition.....	300	300	300	300	300
Personalkostnader (avl. m. m.)	20 356	24 372	17 905	18 749	19 593
Vågpersonalavlöningar...	—	796	672	761	851
Pensioner	1 314	1 187	938	938	938
Kalksten.....	974	1 390	1 165	1 320	1 474
Kalkstensfrakter.....	169	247	201	228	255
Förbrukningsmaterial för drift	1 103	1 189	910	1 028	1 150
Omkostnader	2 216	2 459	1 764	1 764	1 764
Vagnshyra.....	122	140	124	124	124
Betfrö	2 185	2 137	2 312	2 615	2 917
Betfrakter	—	3 643	3 014	3 416	3 815
Försäkringar.....	736	723	557	593	631
Bolagets kapitalränta....	1 408	4 100	4 100	4 100	4 100
Regleringskonto	105	20	—	—	—
Summa	44 751	62 459	51 034	53 008	54 984
Förslag till läsning av ytterligare följ. poster:					
Adantsockertillv., meravlöningar	480	480	480
Råsockerfrakter	2 321	2 637	2 953
Totalsumma	.	.	53 835	56 125	58 417

Beträffande avtalstiden har delegationen anfört, att sockerbolaget av vissa skäl beslutat ändra sin bokslutsdag från den 31 juli till den 30 april. Räkenskapsåret 1948/49 avsåge sålunda en niomånadersperiod, omfattande tiden den 1 augusti 1948—den 30 april 1949, medan följande räkenskapsår vore avsett att löpa under tolv månadersperioden den 1 maj 1949—den 30 april 1950. Delegationen hade ansett att den omständigheten, att sockerbolaget ändrat bokslutsdag, icke borde föranleda någon ändring av avtalet mellan staten och bolaget för kontraktstiden den 1 augusti 1948—den 31 juli 1949. Däremot borde enligt delegationens mening kontraktstiden för det kommande året avse niomånadersperioden den 1 augusti 1949—den 30 april 1950.

Angående förhandlingarna med sockerbolaget om den låsta kostnadsposten har delegationen anfört i huvudsak följande.

Det belopp, som bolaget fått tillgodoräkna sig för täckande av de i den låsta posten ingående utgifterna för regleringsåret 1947/48, har utgjort 18,43 öre per kilogram råsocker. Sagda belopp, som beräknades med utgångs-

punkt från en råsockermängd av 285 000 ton, utgick oberoende av råsockerproduktionens storlek. Den verkliga produktionen uppgick till endast omkring 243 000 ton, vilket för sockerbolagets del medförde ett mindre gynnsamt ekonomiskt resultat. Det fixerade beloppet av 18,43 öre per kilogram råsocker har sålunda bl. a. icke givit bolaget möjlighet att redovisa ett högre vinstbelopp på sockerrörelsen (bolagets kapitalränta) för år 1947/48 än 1 408 000 kronor mot det belopp av 4 100 000 kronor, som alltsedan år 1943/44 har förutsatts vid varje förkalkyltillfälle. (Under åren 1939/40—1942/43 var bolagets kapitalränta garanterad och utgick årligen med ett belopp av 4 100 000 kronor).

Till de icke statsgaranterade kostnaderna har bolaget denna gång velat hänföra kostnadsposterna adantsockertillverkning (meravlöningar) samt råsockerfrakter. Statsdelegerade anse att detta önskemål bör kunna biträdas. Emellertid medför läsningen av råsockerfrakterna att andelen av de rörliga kostnaderna i den låsta kostnadsposten öka. I detta sammanhang må tilläggas att bolaget denna gång räknat in betfrökostnaderna för årets kampanj i kalkylen för 1949/50 med belopp, som äro proportionella mot råsockermängden, under det att man i tidigare kalkyler har insatt den under avtalstiden uppkomna beräknade betfrökostnaden för nästkommande kampanj med praktiskt taget fixt belopp. Även härigenom ökas andelen av de rörliga kostnaderna i den låsta posten. Till följd härav skulle, vid oförändrade metoder för beräkningen av multipeln vid olika myckenheter råsocker, multipeln för 1949/50 icke komma att sjunka lika starkt vid stigande råsockermängd som den för innevarande år fastställda rörliga multipeln. Bolaget, som har ansett att den i fjol införda rörliga multipelberäkningen har varit tillfredsställande, har velat godtaga en liknande beräkning av multipeln även för 1949/50. Emellertid bör enligt delegerades mening multipelformeln i sådant fall ändras så, att multipeln avtager ungefär lika starkt vid stigande råsockermängd som varit fallet i år. Delegerade återkomma till denna sak längre fram.

Delegationen har härefter anfört, att bolaget i sammanställningen upptagit, förutom s. k. tabellenliga normala avskrivningar, ett belopp av 3 496 000 kronor för meravskrivningar av maskiner och inventarier. Dessa meravskrivningar hade beräknats så, att de tillsammans med de tabellenliga avskrivningarna av dithörande kapitalföremål utgjorde skäligt årsavskrivningsbelopp å 75 procent av de utav bolaget uppskattade fulla återanskaffningsvärdena för maskiner och inventarier. Delegationen ville i detta sammanhang erinra om att sockerbolaget vid föregående års förhandlingar gjort gällande, att bolagets ordinarie avskrivningar vore i lägsta laget och att till ett kommande år borde upptagas till behandling en plan, som i princip utginge från avskrivning av bolagets återanskaffningskostnader. Med anledning därav hade delegationen vid dessa förhandlingar — utan att därvid taga ställning till återanskaffningsprincipen — uttalat att i god tid före nästa års förhandlingar borde, närmast av bolaget självt under granskande medverkan av sockernämnden, verkställas en översyn av bolagets avskrivningspolitik. Sedan bolaget nu företagit en dylik översyn, vars resultat dock icke förelegat i sådan tid att det före förhandlingarna kunnat underkastas önskvärd granskning, ville delegationen uttala att den, även om det ur vissa synpunkter kunde betraktas som befogat att avskrivning skedde på basis av återanskaffningsvärdena, i det rådande ekonomiska läget icke kunnat förorda denna princip. Delegationen ville därvid även framhålla, att principen om avskrivning på

basis av återanskaffningsvärdena för närvarande icke finge tillämpas för industrien i allmänhet. I fråga om kapitalränta och skatter hade bolaget i sammanställningen upptagit hela beloppet för 12 månader, tillhoppa 7 800 000 kronor, under perioden den 1 augusti 1949—den 30 april 1950. Delegationen hade ansett att detta belopp borde reduceras, enär den föreslagna avtalstiden för 1949/50 endast utgjort nio månader mot tidigare ett år. Under förhandlingarnas gång hade bolaget till en början gått med på att räkna ned meravskrivningarna med 2 499 000 kronor från 3 496 000 kronor till 997 000 kronor. Vad anginge kapitalränta och skatter hade bolaget framhållit, att dessa kostnader enligt en visserligen konventionell men dock i huvudsak rättvisande regel av bolaget fördelades med $\frac{2}{3}$ på råsocker och $\frac{1}{3}$ på raffinad. Hela årsbeloppet för råsockerbruken borde enligt bolagets mening påföras niomånadersperioden, medan bolaget kunde gå med på att reducera andelen för raffinaderierna med $\frac{3}{12}$ av motsvarande helårsbelopp. Det sammanlagda beloppet för kapitalränta och skatter skulle härvid komma att reduceras med $\frac{1}{12}$ av beloppet 7 800 000 kronor eller med 650 000 kronor.

Delegationen har härefter ingått på frågan om en återgång till s. k. fredsraffinering och om den inverkan, som en sådan återgång skulle få på kostnaderna. Härom har i skrivelsen anförts följande.

I samband med överläggningarna om den låsta kostnadsposten har bolaget uttryckt önskemål om att bolaget måtte få möjlighet att snarast återgå från skärpt krisraffinering till fredsraffinering (helraffinering). Bolaget hade sagt sig för närvarande tillverka det sämst raffinerade sockret i Europa. Vid återgång till fredsraffinering räknade bolaget med följande merkostnader. Beräkningarna gälla för helt år vid en råsockertillverkning av 255 000 ton och en raffinadtillverkning av 221 800 ton.

	Merkostnader vid återgång till fredsraffinering	
	1 000-tal kr	öre/kg fredsraff.
Avlöningar	679	0·31
Förbr.-art, m. m.	116	0·05
Omställningskostnader	63	0·03
Summa låsta poster	858	0·39
Bränsle	784	0·35
Totalsumma	1 642	0·74

Merkostnaderna vid återgång till fredsraffinering beräknas alltså vid denna sockermängd till 0,74 öre per kilogram *raffinerat* socker. I fråga om de olika kostnadsposterna må nämnas, att sockerbolaget kalkylerar med en sammanlagd ökning i antalet behövliga arbetare med 124 vid återgång till fredsraffinering. I bränsleposten ingår en ökad förbrukning av omkring 13 500 ton stenkol med ett beräknat pris av 62 kronor per ton. Totalförbrukningen av stenkol skulle härvid stiga från 18 000 ton till omkring 31 500 ton. Kostnadsökningen för stenkol utgör 836 000 kronor. Härtill komma kostnader för stenkolsfrakter och koks med sammanlagt 48 000 kronor. Å andra sidan medför återgången till fredsraffinad en kostnadsminskning för elström beräknad till 100 000 kronor.

Vid en råsockermängd av 260 000 ton beräknar sockerbolaget merkostnaden för fredsraffinering inom den låsta kostnadsposten för helt år till

884 000 kronor eller 0,34 öre per kilogram råsocker (motsvarande 0,39 öre per kilogram raffinerat socker). För 9-månadersperioden bli motsvarande tal 757 000 kronor respektive 0,29 öre per kilogram råsocker.

Statsdelegerade ha ansett skäligt, att bolagets önskemål om att nu återgå till fredsraffinering tillmötesgås. I avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga ha delegerade emellertid ansett sig böra framlägga alternativa beräkningar avseende multipeln storlek vid dels fredsraffinering, dels skärpt krisraffinering.

Rörande det belopp, till vilket multipeln borde fastställas, har delegationen härefter anfört, att de av bolaget i första hand godtagna justeringarna m. m. medförde följande förändring av det i sammanställningen å s. 30 upptagna beloppet för den låsta kostnadsposten vid 260 000 ton råsocker under perioden 1 augusti 1949—30 april 1950.

	1000-tal kr	Öre pr kg råsocker
Summa låsta kostnader enligt förestående sammanställning	56 125	21·59
Avgår:		
Justering av meravskrivningarna	2 499	0·96
Justering av kapitalränta och skatter	650	0·25
Återstår	52 976	20·38
Tillkommer vid ev. återgång till fredsraffinering.	757	0·29
Summa	53 733	20·67

Enligt delegationens mening borde justeringen av kapitalränta och skatter ske med $\frac{3}{12}$ av hela beloppet 7 800 000 kronor eller med 1 950 000 kronor. Beloppet för de låsta kostnaderna skulle därmed vid skärpt krisraffinering stanna vid 51 676 000 kronor eller 19,88 öre per kilogram råsocker och vid fredsraffinering vid 52 433 000 kronor eller 20,17 öre per kilogram råsocker, allt vid en råsockermängd av 260 000 ton. Delegationens och sockerbolagets synpunkter på beräkningarna utav avskrivningarna samt kapitalräntan och skatterna avveko alltså efter de av bolaget medgivna jämkningarna rent kalkylmässigt från varandra med ett belopp av 0,50 öre per kilogram råsocker. Efter enskild överläggning hade bolagets representanter meddelat, att de icke kunde acceptera delegationens förslag till ytterligare nedräkning av multipeln. I förhandlingarnas slutskede hade bolaget emellertid biträtt ett förslag, enligt vilket beloppet per kilogram råsocker vid återgång till fredsraffinering skulle utgöra 20,30 öre vid en råsockermängd av 260 000 ton. Den låsta kostnadsposten skulle därvid jämfört med det i förestående tablå upptagna beloppet komma att reduceras med ytterligare 953 000 kronor till 52 780 000 kronor. Vid bibehållande av skärpt krisraffinering komme beloppet för den låsta kostnadsposten i så fall att utgöra 52 023 000 kronor och beloppet per kilogram råsocker att bliva 20,01 öre vid en råsockermängd av 260 000 ton.

Delegationen har vidare framhållit, att man vid förhandlingarna utgått från att viss del av beloppet per kilogram råsocker liksom i nu gällande avtal borde vara fixerad, medan återstående delen borde göras rörlig. Enär delegerade ansett, att multipeln borde visa ungefär lika stark nedgång vid

stigande sockermängd som i gällande avtal, hade den fixerade delen beräknats till $\frac{1}{10}$ av de förut angivna öretalen 20,30 respektive 20,01 vid 260 000 000 kilogram råsocker, medan den rörliga delen beräknats som $\frac{1}{10}$ av kvoten mellan de icke statsgaranterade kostnaderna (inklusive respektive exklusive merkostnaderna för fredsraffinering) och kvantiteten råsocker.

Till belysande av beräkningssättet har delegationen anfört följande.

Beräkningssättet belyses närmare i följande formel (beteckningar: t = totala icke statsgaranterade kostnader i kronor; r = kvantiteten tillverkat råsocker i miljoner kilogram; a = beräknad kostnadsändring i 1 000-tal kronor per 1 miljon kilogram tillverkat råsocker; m_r = multipel vid råsockermängden r ; m_{260} = multipel vid 260 miljoner kilogram råsocker; m_r^* = multipel enligt det föreslagna beräkningssättet)

$$m_r^* = 0.4 m_{260} + 0.6 m_r$$

där m_r beräknas ur relationen

$$10 m_r = \frac{t_r}{r} = \frac{t_{260} + a(r-260)}{r}$$

och konstanterna t_{260} , m_{260} och a ha följande värden

	vid skärpt krisraffinering	vid freds- raffinering
t_{260}	52 023	52 780
m_{260}	20.01	20.30
a	76.4	79.5

Följande tabell visar multipelns storlek vid vissa angivna kvantiteter råsocker. Vid formelns tillämpning bör faktiskt utvunnen råsockerkvantitet avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Delegerade anse vidare, att multipeln icke skall överstiga det belopp, som enligt denna formel beräknas för 220 miljoner kilogram råsocker, och icke heller understiga det belopp, som enligt samma formel beräknas för 300 miljoner kilogram råsocker.

Utvunnen råsockerkvan- titet, milj. kg (r)	Belopp i ören per kg råsocker (m_r^*)	
	vid skärpt krisraffinering	vid freds- raffinering
intill 220	21.36	21.65
vid 230	20.97	21.27
vid 240	20.62	20.92
vid 250	20.30	20.59
vid 260	20.01	20.30
vid 270	19.73	20.02
vid 280	19.48	19.77
vid 290	19.24	19.53
vid 300 och däröver	19.02	19.31

I anslutning till de förda förhandlingarna med sockerbolaget har delegationen utarbetat följande förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringstiden 1 augusti 1949—30 april 1950. Förslaget, vilket i princip godtagits av sockerbolaget, innebär följande.

a) Det för tiden 1 augusti 1948—31 juli 1949 gällande kontraktet mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 augusti 1949—30 april 1950, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—e) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i det äldre kontraktet säges om tiden 1 augusti 1948—31 juli 1949 skall i stället gälla tiden 1 augusti 1949—30 april 1950, liksom vad i det äldre kontraktet säges rörande förhållandena den 31 juli 1949 i stället skall avse den 30 april 1950.

c) Beträffande det i 2 § omnämnda betpriset m. m. skall gälla vad som efter slutförda förhandlingar mellan statsdelegerade och styrelsen för Sveriges betodlars centralförening må varda överenskommet.

d) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse. »Statens garanti — omkostnader, vagnshyra, betfrö, betfrakter, råsockerfrakter och försäkringar —. Om råsockerkvantiteten uppgår till 260 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 20,⁰¹ (20,³⁰) öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skall av nyssnämnda belopp fyra tiondelar bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som sex tiondelar av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknats utgöra 52 023 000 (52 780 000) kronor, skola minskas respektive ökas med 76 400 (79 500) kronor för varje miljontal kilogram, som den avrundade råsockerkvantiten understiger respektive överstiger 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 21,³⁶ (21,⁶⁵) öre och ej heller understiga 19,⁰² (19,³¹) öre per kilogram råsocker.»

Ordet »avtalsåret» i femte stycket i samma moment ersättes med ordet »avtalstiden». Orden »kontraktetsåret(s)» i 3 mom. andra stycket ersätts med orden »avtalstiden(s)».

e) I »Allmänna uttalanden från förhandlingarna» (punkt 3 ersätts orden »s. k. skärpt krisraffinad» med ordet »fredsraffinad»;) utgår sista meningen i punkt 3 jämte punkterna 4 och 5. I stället införes följande nya punkter.

4. Vid beräkning av överskott respektive underskott enligt 4 § 1 mom. femte stycket skall hänsyn tagas till att avtalet avser nio månader i stället för tidigare ett år.

5. Det förutsättes att avtalen för 1948/49 och 1949/50 ej utgöra hinder för utdelning till bolagets aktieägare av oförändrat belopp (jfr 4 § 1 mom. sista stycket), kronor 3,⁵⁰ per aktie, för såväl räkenskapsåret 1 augusti 1948—30 april 1949 som räkenskapsåret 1 maj 1949—30 april 1950.

6. I den i 4 § 1 mom. första stycket nya avtalet omnämnda posten avlöningar ingå även vägstationsavlöningar och meravlöningar vid adantsockertillverkningen. Posten »körsl» redovisas i nya avtalet under rubrikerna underhåll och förbrukningsmaterial.

Delegationen har till avtalsförslaget fogat den anmärkningen, att de i punkt d) inom parentes angivna talen avsåge låsta kostnader respektive

multipelbelopp vid återgång till fredsraffinering. Därest skärpt krisraffinering bibehölles, skulle dessa tal jämte de inom parentes satta orden i punkt e) utgå.

Jag torde till slut här få anmäla, att framställningar om återgång till fredsraffinering även gjorts dels av statens livsmedelskommission i skrivelse den 18 mars 1949, dels av statens sockernämnd i skrivelse den 22 mars 1949. Sockernämnden har härvid uttalat, att sockerpriset i samband med utsläppandet av fredsraffinad i marknaden borde höjas med tre fjärdedels öre per kilogram. Höjningen vore motiverad av merkostnader för dylik raffinering och syntes även skäligen med hänsyn till den kvalitetsförbättring, som fredsraffinering innebure.

Departementschefen.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrin som betodlarna reglerat sockernäringen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder. Sedan ett antal år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina inkomster av sockertillverkningen.

I huvudsak synas samma principer böra gälla även för nästa tillverkningsår. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan å ena sidan en delegation, bestående av landshövdingen B. Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd, samt å andra sidan styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har delegationen framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1949. Dessa ha sedermera godkänts av föreningen vid föreningsstämma den 19 mars 1949.

De sålunda utarbetade villkoren för 1949 års odling överensstämmer med vissa mindre avvikelser med dem, som gällde för 1948 års odling. Grundpriset skall sålunda vara oförändrat 5 kronor 30 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt. Likaså skall även i år till odlare, som tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor.

Beträffande avvikelserna må först erinras om den i förslaget upptagna bestämmelsen om tillägg för odling å särskilt stenbunden mark. Tillägget är föranlett av ett stadgande i det nya kollektivavtalet rörande skötsel av sockerbetor. För att bereda ersättning för den merkostnad, som kan uppkomma vid anlåtande av lejd arbetskraft å dylik mark, ävensom för att be-

reda kompensation för merarbetet i de fall, då detta utföres av odlaren själv, skall enligt delegationens förslag som en provisorisk anordning ett belopp av högst 250 000 kronor ställas till Sveriges betodlares centralförenings disposition för att på angivna villkor, med högst 21 kronor 70 öre per hektar av särskilt stembunden mark, utbetalas till vederbörande odlare. En mindre jämkning har gjorts i fråga om rätten för betodlare att uttaga melass. Enligt det nya förslaget skall sålunda betodlare äga rätt att per påbörjat hektar odlade sockerbeter erhålla ett fat melass till ett pris av 3 à 4 öre per kilogram samt därutöver $\frac{1}{2}$ fat till ett pris av 14 öre per kilogram. I fråga om villkoren kan slutligen anmärkas, att den hittills gällande bestämmelsen, att sockerbolaget, respektive betodlareorganisationen ej självt eller genom sina funktionärer skulle bedriva propaganda beträffande betarealerna samt att viss arealbegränsning kan förekomma, numera utgått. I den mån intet särskilt omnämns i delegationens förslag skall gälla vad som tillämpades förra året.

De sålunda angivna villkoren rörande sockerbetsodlingen under år 1949 synas böra godtagas.

Härefter torde jag till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Även här föreligger ett av delegationen efter överläggningar med bolaget upprättat förslag till avtal mellan staten och bolaget. Förslaget överensstämmer med vissa jämkningar och avvikelser med det nu löpande avtalet, vilket giltighetstid utgår den 31 juli 1949.

Beträffande de ändringar, som ifrågasatts av delegationen, tillstyrker jag först förslaget att det nya avtalet, i anslutning till en av bolaget vidtagen omläggning av räkenskapsåret, skall omfatta allenast nio månader eller alltså tiden den 1 augusti 1949—den 30 april 1950.

Enligt gällande avtal omfattar statens kostnadsgaranti ej posterna underhåll, avskrivningar, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, betfrakter, vågstationer, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget får i stället för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 22,20 öre per kilogram tillverkat råsocker (den s. k. låsta kostnadsposten). Nyssnämnda belopp har beräknats med utgångspunkt från en råsockermängd av 260 miljoner kilogram. Hälften av den sålunda låsta kostnadsposten är fixerad medan återstoden är rörlig på så sätt att den inom vissa gränser är proportionell mot det belopp, som kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera.

Delegationen har förordat, att systemet med en låst kostnadspost, omfattande vissa icke statsgaranterade kostnader, skall bibehållas med ett par ändringar. Den ena av dessa avser en ökning av den rörliga delen av den låsta kostnadsposten från hälften till sex tiondelar. Den andra avser, att till de icke statsgaranterade kostnaderna även skola hänföras kostnaderna för råsockerfrakter ävensom merkostnad för avlöningar vid adantsockertillverkning. Båda dessa ändringar kan jag tillstyrka.

Med tillämpning av nu angivna grunder samt med utgångspunkt från en råsockermängd av 260 miljoner kilogram har delegationen beräknat den låsta kostnadsposten till 20,⁰¹ öre per kilogram vid skärpt krisraffinering respektive 20,³⁰ öre per kilogram vid fredsraffinering. Tillika har delegationen uttalat, att posten icke bör överstiga det belopp, som enligt samma grunder kan beräknas för 220 miljoner kilogram råsocker, eller 21,³⁶ respektive 21,⁶⁵ öre, och icke heller understiga beloppet för 300 miljoner kilogram, eller 19,⁰² respektive 19,³¹ öre. Beträffande dessa beräkningar bör anmärkas att den sänkning av beloppen för skärpt krisraffinering, som föreligger i förhållande till den för innevarande år fastställda multipeln endast är skenbar. Den är nämligen föranledd av att kostnadsberäkningarna beträffande vissa poster avse en tid av allenast nio månader.

Jag har i och för sig intet att erinra mot delegationens här återgivna förslag. Emellertid vill jag i detta sammanhang framhålla att jag icke för närvarande är beredd att taga ställning till frågan, om eller när en återgång till fredsraffinering bör ske. Sockernämndens och livsmedelskommissionens förut omnämnda framställningar rörande denna fråga torde därför ej för närvarande böra föranleda någon åtgärd.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 augusti 1949—den 30 april 1950 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget, som godtagits av sockerbolaget, ansluter sig med i det föregående angivna undantag i det väsentliga till nu gällande kontrakt. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1949—den 30 april 1950. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövas av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskomma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet även om eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1950, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Erforderliga närmare föreskrifter torde få utfärdas av Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importträtten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt då införselmono-

polet skall utlöpa är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 30 april 1950, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörden, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning. Detta kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1951.

På sätt framgår av det förut anförda har statens sockernämnd numera avlämnat den av riksdagen år 1946 begärda utredningen angående åtgärder för att åstadkomma ett mera enhetligt detaljhandelspris å socker. Utredningen har därvid ansett sig icke kunna förorda längre gående åtgärder än en utbyggnad av det system med partiell fraktutjämning, som redan nu tillämpas i ej oväsentlig utsträckning. För min del ansluter jag mig i huvudsak till utredningens ståndpunkt härvidlag, vilken även biträtts i så gott som samtliga remissyttranden. Jag torde i detta sammanhang få erinra att enligt det nyss berörda avtalsförslaget, liksom enligt gällande avtal, bolaget skall vara skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som fastställas av Kungl. Maj:t. Sedan riksdagen tagit ställning till grunderna för regleringen av sockernäringen för nästa år, torde jag därför ånyo få anmäla den i utredningen berörda frågan för Kungl. Maj:t. Kostnaden för den nu ifrågasatta fraktutjämningen torde liksom kostnaderna för redan vidtagna fraktutjämningsåtgärder få belasta sockerregleringen.

Av statens sockernämnds i det föregående återgivna redogörelse framgår att å sockerrörelsen vid utgången av verksamhetsåret 1947/48 funnits ett betydande överskott staten tillgodo. Enligt sockernämndens beräkningar skulle detta överskott emellertid behöva tagas i anspråk för löpande utgifter under året 1948/49 och dessutom ändock vid sagda års slut föreligga ett underskott å drygt 2 miljoner kronor, vilket enligt avtalet skall täckas av det allmänna. För det kommande verksamhetsåret skulle man åter, enligt vad sockernämnden upplyst, med utgångspunkt från nu rådande pris- och lönenivå kunna räkna med att inkomster och utgifter skulle balansera varandra. Med hänsyn härtill och till osäkerheten vid beräkningarna rörande resultatet av rörelsen under innevarande år synes något anslag i anledning av statsgarantien till sockerbolaget icke för närvarande vara erforderligt.

Till slut torde jag få erinra om, att Kungl. Maj:t tidigare denna dag bemyndigat järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 356 100 kronor för vidtagande av ytterligare belastningsanordningar vid statens järnvägar. Frågan om avskrivning av investeringsbeloppet lär framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1950 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1951, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; samt

3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut anført.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Bengt Damm.

Bilaga 1.

F ö r s l a g
till
K o n t r a k t
mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti
1949—30 april 1950.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitan- de av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro för- enade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande in- komsterna vad därom i särskild ordning överenskomes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående soc- kerbetsodling under år 1949 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges bet-

odlares centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 5 kronor 30 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1949 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan där- om hos Kungl. Maj:t.

4 §.

För avtalstiden 1 augusti 1949—30 april 1950 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, vagnshyra, betfrö, betfrakter, råsockerfrakter och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst belopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker.

Vid beräkningen av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 260 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 20,⁰¹ (20,³⁰) öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skola av nyssnämnda belopp fyra tiondelar bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som sex tiondelar av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknats utgöra 52 023 000 (52 780 000) kronor skola minskas respektive ökas med 76 400 (79 500) kronor för varje miljontal kilogram, varmed den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 21,³⁶ (21,⁶⁵) öre och ej heller understiga 19,⁰² (19,³¹) öre per kilogram råsocker. Av de belopp, som angivas i detta stycke, hänföra sig de inom parentes angivna till fredsraffinering och de övriga till s. k. skärpt krisraffinering.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter, som tidigare regelmässigt pläгат hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare pläгат bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 30 april 1950 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalstiden använda myckenheten svenskt råsocker överstigit respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens sockernämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få dessa kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under år 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 30 april 1950, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma å-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1950 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 30 april 1950 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda å-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har

förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är bolaget berättigat att nedskryva dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Därest enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

Vad i detta moment sägs avser ej förnödenheter, som ingå i någon av de i 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposterna.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under avtalstiden 1949/50 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktstidens utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktstiden av Kungl. Maj:t fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktstidens utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsättes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrs substans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda icke äro kontraktsevenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas dels det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, dels ock å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omständighet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagets ekonomiska bedrivande i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efterlättande av driftens planmässighet och företagets rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatsar som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 4 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1949 till och med den 30 april 1950 eller, i den mån det av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 4 § 1 mom. avsedda beloppet per kilogram råsocker förutsatts, att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1949/50 utlöper.

4. Vid beräkning av överskott respektive underskott enligt 4 § 1 mom. femte stycket skall hänsyn tagas till att avtalet avser nio månader i stället för tidigare ett år.

5. Det förutsättes, att avtalen för 1948/49 och 1949/50 ej utgöra hinder för utdelning till bolagets aktieägare av oförändrat belopp (jfr 4 § 1 mom. sista stycket), kronor 3: 50 per aktie, för såväl räkenskapsåret 1 augusti 1948—30 april 1949 som räkenskapsåret 1 maj 1949—30 april 1950.

6. I den i 4 § 1 mom. första stycket nya avtalet omnämnda posten avlöningar ingå även vågstationsavlöningar och meravlöningar vid adantsockertillverkningen. Posten »körsel» redovisas i nya avtalet under rubrikerna underhåll och förbrukningsmaterial.

7. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens livsmedelskommission.